

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Místo, kde žijeme jako téma občanské výchovy

The place, where we live as a theme in civics

Bc. Eliška Svobodová

Vedoucí práce: Ing. Michaela Dvořáková, Ph.D.
Studijní program: Učitelství pro střední školy (N7504)
Studijní obor: N NJ-ZSV (7504T222, 7504T190)

2018

Odevzdáním této diplomové práce na téma Místo, kde žijeme jako téma občanské výchovy potvrzuji, že jsem ji vypracoval/a pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 20. dubna 2018

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Ing. Michaela Dvořákové, Ph.D. za její cenné rady, trpělivost, podporu a čas, který mi věnovala při vedení této diplomové práce.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá regionalistickým učivem na druhém stupni základní školy, konkrétně v předmětu Občanská výchova. Práce blíže seznamuje se současným a dřívějším kurikulárním zakotvením tématu Místo, kde žijeme. Současné kurikulum RVP ZV postrádá závazné výstupy, které by se tímto tématem explicitně zabývaly. Regionalistické učivo je podrobena zkoumání z pohledu regionálistiky, regionálního vývoje a politiky. Práce také podrobně popisuje dělení a klasifikaci regionů a jejich paralelu s učivem. Z tohoto zkoumání vychází didaktický materiál, který tvoří 13 vyučovacích hodin, které na sebe navazují a v žácích podporují aktivní občanství a zapojování do regionální komunity.

KLÍČOVÁ SLOVA

aktivní občanství, didaktický materiál, kurikulum, region

ABSTRACT

In my thesis I have dealt with the content knowledge of regionality in Civics at the lower secondary school and described the actual and former curricular contents of the topic “The place we live in”. The present form of the curriculum lacks any mandatory comprehension that deals with this topic. I have examined the content knowledge of regionality from the point of view of regionalism, regional development and politics and thus described thoroughly the structure and classification of regions as it follows the syllabus. Researching the aforementioned subject I have created a hands-on teaching material, which covers 13 follow-up lessons, encouraging pupils to behave as active and responsible members of regional society.

KEYWORDS

active citizenship, teaching materials, curriculum, regions

Obsah

ÚVOD	8
1. POJETÍ TÉMATU MÍSTO, KDE ŽIJEME V KURIKULU	9
1.1. Člověk a jeho svět.....	9
1.2. Člověk a společnost	10
1.2.1. Vzdělávací obor Výchova k občanství.....	12
1.2.2. Srovnání tematických celků ČJS a ČS	13
1.3. Tematický celek Naše obec, region a kraj	15
1.4. Učivo a výstupy tematického celku Naše obec, region a kraj	16
2. TÉMA MÍSTO, KDE ŽIJEME V KURIKULU OBECNÁ ŠKOLA (1996).....	19
2.1. Nástroje Obecné školy.....	20
3. REGION/REGIONALISTIKA.....	22
3.1. Region.....	22
3.2. Dělení regionů	24
3.3. Regionalistika ve vztahu k veřejné správě, regionální politice a regionálnímu rozvoji	
28	
4. DIDAKTICKÁ ANALÝZA TEMATICKÉHO CELKU NAŠE OBEC, REGION A KRAJ	32
4.1. Obec a její důležité instituce.....	32
4.2. Zajímavá a památná místa	33
4.3. Významní rodáci a místní tradice	34
4.4. Ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku	34
5. NÁVRH DIDAKTICKÉHO POSTUPU	36
5.1. Domov a obec – 1. hodina	36
5.2. Městská a venkovská sídla – 2. hodina.....	41
5.3. Obecní správa a státní správa – 3. hodina	44
5.4. Hospodaření obce – 4. hodina	47
5.5. Obecní úřad a orgány obce – 5. hodina	51

5.6.	Orgány obce - 6. hodina	54
5.7.	Ideální obec – 7. hodina.....	56
5.8.	Obecní volby – 8. hodina.....	58
5.9.	Kraje České republiky – 9. hodina	61
5.10.	Přírodní a historické památky, významné osobnosti – 10. hodina	64
5.11.	Já, aktivní občan.....	66
5.11.1.	Aktivní občan – 11. hodina.....	67
5.11.2.	Pocitová mapa - 12. hodina	70
5.11.3.	Analýza pocitové mapy a průzkumu - 13. hodina	71
ZÁVĚR.....		73
POUŽITÉ ZDROJE		74

ÚVOD

V této diplomové práci bych se chtěla zabývat tématem „Místo, kde žijeme“ v rámci předmětu Občanská výchova.

Každý z nás tomuto tématu nějakým způsobem rozumí, chápe ho a má pocit, že jej dostatečně zná. Téma je zahrnuto v učivu základní školy a pro učitele nemusí být snadné jej uchopit a vhodně předat žákům.

Často se v tisku dočítáme, že se část mladší populace Čechů málo zajímá o politické dění, nemá zájem na něm participovat, nechodí k volbám tolik jako starší ročníky nebo je ve svém počinání lhostejná či pasivní. Výsledky mezinárodní studie ICCS z roku 2009 hovoří o tom, že naši žáci sice mají dobré znalosti, ale nevyužívají je pro aktivní angažovanost v občanské společnosti.

V začátku své práce bych se chtěla zaměřit na vývoj pojetí tématu v kurikulárních dokumentech a porovnat ho se současným. Otázkou je, do jaké míry je RVP ZV pro učitele Občanské výchovy podporou a pomocí při přípravě jeho hodin, zda jsou učivo a očekávané výstupy systematicky navrženy a odpovídají současnému požadavku společnosti vychovávat aktivní občany.

Téma „Místo, kde žijeme“ lze chápat jako region, proto prostuduji odborný pohled regionalistiky, regionálního rozvoje a regionální politiky. Na základě tohoto studia vytvořím didaktický materiál.

Jsem studentkou Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy a mé studium je dělené, což využiji v propojení znalostí z bakalářského studia s didaktickými znalostmi ze studia magisterského, k vytvoření didaktického materiálu. Vyučovat Občanskou výchovu je velmi náročné, a to i s podporou učebnicového materiálu, proto bych ráda vytvořila ucelený soubor didaktických aktivit, který by napomohl učitelům v jejich práci s tématem „Místo, kde žijeme“ a naplňoval požadavek aktivního občanství.

1. POJETÍ TÉMATU MÍSTO, KDE ŽIJEME V KURIKULU

Téma „Místo, kde žijeme“ je v rámci kurikula základního vzdělávání zakotveno nejprve v části Rámcově vzdělávacího programu určené pro první stupeň základní školy a následně i pro stupeň druhý. Proto bych na začátek ráda popsala, jakým způsobem se s tématem „Místo, kde žijeme“ zachází v kurikulu v obou stupních základního vzdělání České republiky.

1.1. Člověk a jeho svět

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět, jež je koncipována pro první stupeň základního vzdělávání vymezuje nejen obsahy, které se týkají člověka, jeho rodiny či přírody, ale také společnosti, kultury, techniky, zdraví a bezpečí.¹

Tato vzdělávací oblast navazuje na prekoncepty z předškolního vzdělávání a zkušenosti, které získali žáci výchovou v rodině. Pro dosažení úspěšného vzdělání v této oblasti je především důležité, snažit se propojit vzdělávací obsahy a učivo s reálným životem a osobní zkušeností žáků.

Vzdělávací oblast Člověk a jeho svět má své vzdělávací obsahy, které jsou rozděleny do pěti tematických celků. Tyto celky mohou tvořit jednotlivé vyučovací předměty, nejčastěji se jedná o Vlastivědu a Přírodovědu ve 4. a 5. ročníku základní školy. Stejně jako u ostatních vzdělávacích oblastí je cílem i této vést žáky k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí pro život.

Název Vlastivěda je dnes spíše už jen tradičním, jeho soudobé pojetí se totiž více blíží společenským vědám. Vlastivěda byl předmět, který se poznáváním místa v životě věnoval tradičně (poznatky zejména historické, kulturní, zeměpisné), ale název je dnes trochu problematický. „*Vlastivěda, obor zabývající se shromažďováním a šířením vědomostí o dějinách, geografii a etnografii určitého kraje nebo místa. Ve střední Evropě se nejvíce rozvíjela v 19. stol. v rámci procesů formování novodobých národů.*“². Jméno předmětu neodpovídá totiž současnému obsahu předmětu, ten se zaměřuje spíše na uvědomění své identity skrze vlastivědné informace a jejich zapracování do běžného života či plánů do budoucnosti.

Častěji se proto užívá název Člověk a jeho svět, stejně jako se jmenuje celá vzdělávací oblast a je samostatným předmětem, který by měl být tvořen sjednocením více společenskovědních

---

¹ RVP ZV, s. 42.

² Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích: t/ž. s. 310.

oborů: „*Vlastivědu tedy chápeme jako integrovaný předmět, v němž jsou propojeny prvky zeměpisné, dějepisné i občansko výchovné. Vlastivěda navazuje na prvouku a přináší žákům základní poznatky o obci, krajině domova a celé České republiky. Spojuje poznatky, dovednosti a zkušenosti z vyučování a osobního života žáků a dalšími informacemi z tisku, rozhlasu a televize.*“³ Posléze na druhém stupni ZŠ na Vlastivědu přímo navazuje Výchova k občanství, Dějepis a Zeměpis, které mají za úkol rozšířit a prohloubit znalosti z tohoto předmětu.

Vlastivěda, jak je patrné z výše uvedeného, stejně jako posléze Výchova k občanství na druhém stupni je komplexní předmět. Svědčí o tom také jednotlivé tematické okruhy, se kterými Vlastivěda pracuje.

Jedním z tematických okruhů Vlastivědy/Člověka a jeho světa je právě téma „Místo, kde žijeme“. Zde žáci přijímají za své fungování bezprostředního okolí, objevují vazby a propojenosti, které se odehrávají v rodinách, ve školách, v místech jejich bydlišť, ale i ve společnosti jako takové. Měli by být schopni do těchto vazeb vkročit s vlastními nápady a představami, nalézat v nich útočiště pro vytváření nových poznatků a věcí, které povedou k aktivní participaci na fungování společnosti. „*Důraz je kladen na praktické poznávání místních a regionálních skutečností a na utváření přímých zkušeností žáků (např. v dopravní výchově). Různé činnosti a úkoly by měly přirozeným způsobem probudit v žácích kladný vztah k místu jejich bydliště, postupně rozvíjet jejich národní cítění a vztah k naší zemi.*“⁴ Tímto tématem není rozvíjeno jen faktografické povědomí žáků, ale také průřezová témata jako Osobnostní a sociální rozvoj či Výchova demokratického občana, jenž se zajímá o své bydliště a jeho okolí. RVP ZV nabízí podporu v tom, jaké učivo má být v tématu „Místo, kde žijeme“ vyučováno.

Dalšími tematickými okruhy ve vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět jsou Lidé kolem nás, Lidé a čas, Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví.

1.2. Člověk a společnost

Vzdělávací oblast Člověk a společnost, zahrnuje dva vzdělávací obory, Dějepis a Výchovu k občanství. Oba jsou ovšem velmi úzce spjaty se Zeměpisem, ale v českém pojetí kurikula je Zeměpis řazen mezi vědy přírodní. Oproti tomu v anglosaském prostředí je součástí společenských věd.

---

³ VAVRDOVÁ, Alena. *Didaktika vlastivědy*, s. 31.

⁴ RVP ZV, s. 42.

Pojem Výchova k občanství není jediným používaným názvem pro tento předmět, který vychází ze vzdělávací oblasti Člověk a společnost. Ale často se také můžeme na českých základních školách setkat s názvy předmětu Občanská nauka či Občanská výchova.

Jak bylo již výše řečeno, předmět Výchova k občanství navazuje přímo na předmět Vlastivěda (někdy také Člověk a jeho svět), který se vyučuje na prvním stupni ZŠ. Nejčastěji je Výchova k občanství vyučována s jednohodinovou dotací v každém ročníku na druhém stupni ZŠ, tj. od šesté do deváté třídy.

Hlavním cílem vzdělávací oblasti Člověk a společnost je vybavit „žáka znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho aktivní zapojení do života demokratické společnosti. Vzdělávání směřuje k tomu, aby žáci poznali dějinné, sociální a kulturně historické aspekty života lidí v jejich rozmanitosti, proměnlivosti a ve vzájemných souvislostech.“⁵ Žáci jsou postupně seznamováni se zásadními společenskými jevy a procesy, s vývojem společnosti a jakým způsobem se tyto změny prolínají do všedního života. Vzdělávací oblast cílí na utváření kladných občanských postojů v rámci celé civilizace ve všech jejích rovinách – státní, evropské, globální. Člověk a společnost se zaměřuje také na rozvinutí kulturního vnímání žáků a přijímání hodnot demokracie, evropanství i kolektivní obrany. „Důležitou součástí vzdělávání v dané vzdělávací oblasti je prevence rasistických, xenofobních a extremistických postojů, výchova k toleranci a respektování lidských práv, k rovnosti mužů a žen a výchova k úctě k přírodnímu a kulturnímu prostředí i k ochraně uměleckých a kulturních hodnot. Tato vzdělávací oblast přispívá také k rozvoji finanční gramotnosti a k osvojení pravidel chování při běžných i rizikových situacích a při mimořádných událostech.“⁶

Má tedy umožnit žákům, aby se v nich rozvinuly patřičné dovednosti a postoje, které jsou důležité pro aktivní život v občanské společnosti. Aby měli rozhled a nebáli se podílet na rozvoji společnosti, v rámci místních komunit až k horizontu globální společnosti.

Výchova k občanství má napomáhat žákům v rozvoji jejich společenských vztahů, skrze poznání sebe sama i druhých osob, zhodnocení vlastního jednání a jeho následků, skrze povědomí o fungování společenských struktur a možnostech občansky na nich participovat, znalostí z oblasti politiky, ekonomie, psychologie, práva a morálky, atd.

---

⁵ RVP ZV, s 52.

⁶ tamtéž, s. 52.

Výchova k občanství jako vzdělávací obor má své vzdělávací obory/témata:⁷

- Člověk ve společnosti
- Člověk jako jedinec
- Člověk, stát a hospodářství
- Člověk, stát a právo
- Mezinárodní vztahy, globální svět.

Téma „Místo, kde žijeme“ by bylo možné považovat, dle výše vypsanych témat, kterými se Výchova k občanství zabývá, za chybějící. Tak tomu ale není. „Místo, kde žijeme“ jen není explicitně vyjádřeno a je skryto v tématu Člověk ve společnosti. Toto téma dostalo pro druhý stupeň základního vzdělávání jiný název, protože je obohaceno o další důležitá hlediska, např. kulturní život, lidská setkávání, mezilidské vztahy a zásady lidského soužití. Učivo Občanské školy se proměnilo v RVP ZV, kde byl místní/regionální aspekt vzdělání rozvíjen nejvíce, v učivo redikované. Touto problematikou se budu zabývat v samostatné kapitole v další části práce.

1.2.1. Vzdělávací obor Výchova k občanství

Tematický okruh Člověk ve společnosti je oproti ostatním tematickým okruhům značně pestrý. Žáci si ve vzdělávacím oboru Výchova k občanství osvojují znalosti, dovednosti, postoje a hodnoty v oblastech sociální reality, vtažů a vazeb a to bez ohledu na hranice jednotlivé společenskovední disciplíny. Svým rozsahem tento okruh předává i poznatky z historické regionalistiky, antropologie, sociologie, ale i psychologie a etiky. Oproti tomu například tematický okruh Člověk, stát a hospodářství vychází zejména ze společenskovední disciplíny ekonomie.

Celý okruh Člověk ve společnosti má sedm tematických celků:

- 1) Naše škola
- 2) Naše obec, kraj, region
- 3) Naše vlast
- 4) Kulturní život
- 5) Lidská setkávání
- 6) Vztahy mezi lidmi
- 7) Zásady lidského soužití.

---

⁷ RVP ZV, s. 58.

Témata uvedená v části RVP ZV pod názvem Učivo není povinná a je pouze orientační, slouží jako pomoc učitelům, co mají učit. Závazné jsou pouze výstupy z daného okruhu. Přečteme-li si učivo a hned na to výstupy, je zřejmé, že spolu nekorespondují, a proto lze usoudit, že učivo bylo převzato ze starších kurikulárních dokumentů – Občanská škola a Základní škola. Soupis témat z nadpisu Učivo považují proto za ne příliš vhodně zvolené, jelikož systematicky nepokrývá obsah výstupů nebo je pokrývá neúplně. V případě tematického celku Naše obec, region a kraj v okruhu Člověk ve společnosti se dokonce zcela míjí.

Tyto celky je možné rozdělit na dvě části. 1) – 3) se dá označit jako postupné řazení žákových konkrétních zkušeností s každodenní realitou (místa, ve kterých se každodenně pohybuje) až po náročnější sociální realitu (vtahy v místní skupině) a odpovídá na otázku *V jakém místě a prostředí žák žije a jak toto místo vypadá zvenčí?*. Ve druhé části 4) – 7) se jedná spíše o poznání vazeb žák a lidé kolem něj, což je odpovědí na otázku *Jak jsou utříděny vztahy ve společenství, v němž žák žije a jak se projevuje kulturní dění v tomto místě?*.

1.2.2. Srovnání tematických celků ČJS a ČS

Srovnáme-li učivo tematického celku Člověk a jeho svět s celkem Člověk ve společnosti, je patrné, že vše zůstává a opakuje se, ale také dochází k rozšíření učiva o další aspekty společenského života, které jsou úměrné věku a zralosti žáků druhého stupně ZŠ.

ČLOVĚK A JEHO SVĚT ⁸	ČLOVĚK VE SPOLČENOSTI ⁹
<p>Učivo</p> <ul style="list-style-type: none"> • domov – prostředí domova, orientace v místě bydliště • škola – prostředí školy, činnosti ve škole, okolí školy, bezpečná cesta do školy; riziková místa a situace • obec (město), místní krajina – její části, poloha v krajině, minulost a současnost obce (města), význačné budovy, dopravní síť • okolní krajina (místní oblast, region) – zemský povrch a jeho tvary, vodstvo na pevnině, rozšíření půd, rostlinstva a živočichů, vliv krajiny na život lidí, působení lidí na krajinu a životní prostředí, orientační body a linie, světové strany 	<p>Učivo</p> <ul style="list-style-type: none"> • naše škola – život ve škole, práva a povinnosti žáků, význam a činnost žákovské samosprávy, společná pravidla a normy; vklad vzdělání pro život • naše obec, region, kraj – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice; ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku • naše vlast – pojem vlasti a vlastenectví; zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti; státní symboly, státní svátky, významné dny • kulturní život – rozmanitost kulturních

⁸ RVP ZV, s. 46.

⁹ tamtéž, s. 59.

<ul style="list-style-type: none"> • regiony ČR – Praha a vybrané oblasti ČR, surovinové zdroje, výroba, služby a obchod • naše vlast – domov, krajina, národ, základy státního zřízení a politického systému ČR, státní správa a samospráva, státní symboly, armáda ČR • Evropa a svět – kontinenty, evropské státy, EU, cestování • mapy obecně zeměpisné a tematické – obsah, grafika, vysvětlivky. 	<p>projevů, kulturní hodnoty, kulturní tradice; kulturní instituce; masová kultura, prostředky masové komunikace, masmédia</p> <ul style="list-style-type: none"> • lidská setkání – přirozené a sociální rozdíly mezi lidmi, rovnost a nerovnost, rovné postavení mužů a žen; lidská solidarita, pomoc lidem v nouzi, potřební lidé ve společnosti • vztahy mezi lidmi – osobní a neosobní vztahy, mezilidská komunikace; konflikty v mezilidských vztazích, problémy lidské nesnášenlivosti • zásady lidského soužití – morálka a mravnost, svoboda a vzájemná závislost, pravidla chování; dělba práce a činností, výhody spolupráce lidí
--	--

Na druhém stupni ZŠ se vyučovaný tematický okruh Člověk ve společnosti více zaměřuje na osobnostní přesah znalostí z oblasti známého prostředí. Podíváme-li se například na učivo **Obec (město), místní krajina** z tematického okruhu Člověk a jeho svět, jeho cílem je seznámit a naučit žáky orientovat se v prostředí, ve kterém se nacházejí, umět pojmenovat jednotlivé části obce (města), znát její minulost a současnost a osvojit si znalosti o nejzásadnějších částech a budovách dané obce. Oproti tomu učivo **Naše obec, region, kraj** z tematického okruhu Člověk ve společnosti již počítá se znalostmi žáků o obci, dále jej rozšiřuje a transformuje na větší územní celky, jako jsou regiony a kraje, zejména co se jejich administrativního aparátu týče, ale také zdůrazňuje hledisko ochrany a zachování historických, přírodních a majetkových částí společnosti.

Vedle jasně stanoveného učiva stojí průřezová témata, která reprezentují okruhy aktuálních problémů současného světa. Jsou důležitým utvářejícím prvkem vzdělávání na základních školách, produkují příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich spolupráci s ostatními a pomáhají rozvíjet žakovu osobnost v oblasti hodnot a postojů. Průřezová témata ovšem stojí na znalostech žáků, kdy povědomí o místě, ať už obci či regionu, ze kterého žáci pocházejí, hraje velmi důležitou roli. Škola má povinnost zařadit všechna témata jednotlivých průřezových témat, ale o rozsahu a zařazení rozhoduje sama.

Název tematického celku je „Naše obec, region a kraj“, ale rovina kraje je v doporučeném učivu i v požadovaných výstupech zcela opomenuta. Kraje bývají podrobně probírány v rámci předmětu Člověk a jeho svět na prvním stupni, ačkoli ani zde nejsou součástí závazných

výstupů RVP ZV. Většinou se tak děje koncem páté třídy, ale žáci by se tématem kraj měli zabírat současně nebo v těsné návaznosti na téma obec, jelikož je nutné si jej popsat co do fungování. O jednotlivých krajích se žáci budou učit ještě podrobněji, ale z jiného než společenskovedního pohledu, v deváté třídě v předmětu Zeměpis.

1.3. Tematický celek Naše obec, region a kraj

Tato kapitola podrobně popisuje tematický celek „Naše obec, region a kraj“ z pohledu kurikulárních dokumentů na základě doporučeného učiva.

Tematický celek „Naše obec, region a kraj“ navazuje na tematický okruh „Místo, kde žijeme“, jež obsahuje tematické celky Obec (město), místní krajina, okolní krajina (místní oblast, regiony) a také Regiony ČR.

Úkolem žáků v tomto tematickém celku je seznámit se se správně-právními znaky života v obci, jaké postavení zaujímají jako občané obce, jaká mají práva a povinnosti vůči obci a jak je v ní organizován občanský život. Žákům je dále předkládán kompaktní obraz regionální historie obce, a žáci si tak mají možnost zopakovat a rozšířit z kulturní i přírodní sféry (obec, kraj, region). Spolu s rozšířením těchto znalostí je v žácích podporován vztah, respekt a pýcha na historické a kulturní dědictví, ze kterého pocházejí a snaha o jeho ochranu. Projevuje se zde snaha poznání a začlenění do identity regionu.

Tento tematický celek Naše obec, region a kraj je dělen to těchto 4 témat:

- obec a její důležité instituce,
- zajímavá a památná místa,
- významní rodáci, místní tradice,
- ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku.

Aby byli žáci schopni pracovat s tímto tématem, je nutné primárně vymezit a pochopit pojem obec (návaznost na prekoncepty z prvního stupně ZŠ). Žáci se také seznamují se správně-právním fungováním obce, kraje a regionu a jaké v tomto systému mají jako občané postavení. Jde tedy o téma *obec a její důležité instituce*.

Téma *zajímavá a památná místa* jsou velmi úzce spjatá s krajinou a osobnostmi tedy i s tématem *významní rodáci a místní tradice*. Velká provázanost a doplňování se těchto témat jako celku jsou důležitým východiskem pro uchopení tématu *ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku*. V neposlední řadě je nutné poukázat na provázanost

a souvislost s tématem *důležité instituce obce*, jelikož je žáci na základě vlastních životních zkušeností mohou objevovat sami.

Tento tematický celek lze propojit minimálně se dvěma průřezovými tématy. První je Výchova v demokratického občana, kam by bylo možné zařadit Formy participace občanů v politickém životě (demokratické volby, obec jako základní jednotka samosprávy státu) a druhé průřezové téma Enviromentální výchova lze uplatnit v tematickém okruhu Vztah člověka k prostředí (naše obec).

Z pohledu makroregionalistiky by bylo možné podrobně rozebrat i tematický celek „Naše vlast“ a to především z důvodu přesahů témat jakými jsou vlast, vlastenectví, nacionalismus či evropanství, ale to není cílem této práce. Tento tematický celek „Naše vlast“ systematicky a principiálně navazuje na celek „Naše obec, region, kraj“ a je obdobně uspořádán. Česká republika je žákům přiblížena i z geografického, kulturního a historického pohledu, což umožní vyložit téma vývoje české státnosti a české společnosti a to nejen v předmětu Občanská výchova, ale především v Zeměpisu a Dějepisu. Tyto vědomosti by měly patřit k základním znalostem každého občana České republiky a jsou velmi důležité pro porozumění národní identity, protože tím, že se žáci učí historická a vlastivědná fakta, vybudovává se v nich kladný citový vztah k vlasti a národu a podporuje to kladnou hodnotovou orientaci. Nejzásadnější témata toho tematického celku jsou: vlast a vlastenectví, zajímavá a památná místa, co nás proslavilo a významné osobnosti, státní symboly, státní svátky a významné dny.

1.4. Učivo a výstupy tematického celku Naše obec, region a kraj

Doporučené učivo tematických celků „Naše obec, region a kraj“ a „Naše vlast“ je v porovnání s očekávanými výstupy bez podpory. Oporu mají očekávané výstupy jen pro rozlišení pojmů vlastenectví a nacionalismu, kulturní život v místě a pak státní symboly, které s tím souvisí jen volně. Očekávané výstupy:

- *„VO-9-1-01 objasní účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání,*
- *VO-9-1-02 rozlišuje projevy vlastenectví od projevů nacionalismu,*
- *VO-9-1-04 zhodnotí nabídku kulturních institucí a cíleně z ní vybírá akce, které ho zajímají*
- *VO-9-1-10 posoudí a na příkladech doloží přínos spolupráce lidí při řešení*

*konkrétních úkolů a dosahování některých cílů v rodině, ve škole, v obci.*¹⁰

Výstupy se tedy více přibližuje společenskovědnímu pojetí vzdělání, kdežto doporučené učivo, tj. témata, jsou více dle tradičního vlastivědného pojetí.

Je zřejmé, že ve výstupech je absolutně chybí témata jako angažovanost, solidarita a vzájemná pomoc v občanské společnosti a formy sdružování, zábavy a kulturního vyžití v rámci komunity. Výstupy kurikula jasně nepodporují občanskou angažovanost ani zapojení do kulturního života v komunitě.

Jedním z hlavních cílů vzdělávací oblasti Člověk a společnost je zakotvení žákovy identity „*utváření vědomí vlastní identity a identity druhých lidí, k rozvíjení realistického sebepoznávání a sebehodnocení, k akceptování vlastní osobnosti i osobnosti druhých lidí*“¹¹. Je nutné si ale uvědomit, že RVP ZV svým způsobem implicitně předpokládá poznání místa - identity, ve kterém žáci žijí, ale nikde to není explicitně vyjádřeno. S identitou pracuje na základě didaktické zásady J. A. Komenského „od blízkého ke vzdálenému“. RVP ZV v podtextu říká, že identitu žáka (poznání blízkého) je nutné zakotvit, ale ne jak. Kurikulum klade důraz na patriotismus, kulturní toleranci, myšlení v evropském kontextu i globálních souvislostech apod. (poznání vzdáleného) a pro to je důležité, aby si žák uvědomil přináležitost k určité regionální identitě.

Zde vidím osekání Piťhovo pojetí Občanské výchovy, který znalost o místě a regionu, v němž se žák pohybuje, bere jako zásadní. A protože prof. Piťha při tvorbě Občanské školy vycházel z vlastivědných příruček začátku 20. století (viz. další kapitola) a RVP ZV z něj, troufám si říci, že zcela neodpovídá požadavkům dnešního trendu vzdělávání, mít žáka s vlastivědnými znalostmi, ale především se schopnostmi a dovednostmi participovat v občanské společnosti.

České kurikulum oproti britskému, australskému nebo novozélandskému¹² nepracuje s poznáním místa moderněji. Identitu jedince nespojuje s aktivní činností v místní komunitě, učí žáky identifikovat se s veřejnou sférou tradiční encyklopedickou prací s učivem, které probírají ve vzdělávacích institucích.

---

¹⁰ RVP ZV, s. 58.

¹¹ tamtéž, s. 53.

¹² HIPKINS, R.: *Assessing Key Competencies: Why Would We? How Could We?* Ministry of Education New Zealand. 2007.[cit. 2018-04-13]. Dostupné z: www.learningmedia.co.nz
ACARA (Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority). 2013. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: http://www.nap.edu.au/resources/NAP-CC_Y6_School_Assessment_2010_280911.pdf
General Capabilities in the Australian Curriculum. [cit. cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.australiancurriculum.edu.au/f-10-curriculum/general-capabilities/>
National curriculum UK and assessment: information for schools. Guidance. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-and-assessment-information-for-schools>.

Podle studie ICCS¹³ z roku 2009, která zkoumala občanské znalosti a postoje žáků 8. ročníků ZŠ, právě toto propojování českým dětem do značné míry chybí. Mnohé nejsou schopné své znalosti, které dle zprávy mají oproti svým vrstevníkům nadprůměrně, aplikovat do běžných každodenních situací. Např. nemají zájem participovat na politickém dění v naší zemi, jen dvě třetiny z nich by šlo ke komunálním volbám.

---

¹³Výsledky mezinárodního výzkumu ICCS – Občanská výchova. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vysledky-mezinarodniho-vyzkumu-iccs-obcanska-vychova>

2. TÉMA MÍSTO, KDE ŽIJEME V KURIKULU OBECNÁ ŠKOLA (1996)

V předcházející kapitole jsem představila, jak s tématem „Místo, kde žijeme“ neboli regionalistickým učivem pracuje současné kurikulum, tj. Rámcový vzdělávací program. V této bych se ráda ohlédla do staršího materiálu, což je předcházející kurikulum nesoucí název Občanská škola, který navazuje na školu obecnou. Současné pojetí místního/regionálního aspektu vzdělání tedy není ucelené, ale k jeho hodnocení musí docházet v souvislosti s proměnami vzdělávacích reforem. Podrobné propracování v Obecné škole se v dnešním kurikulu projevuje spíše jako pozůstatek tohoto propracování.

Vzdělávací program občanská škola se opírá o podrobnou analýzu českého školství a vzdělávání, kterou na počátku 90. let 20. století koncepčně zašitili prof. Zdeněk Helus a prof. Petr Piřha. Jejich stěžejní myšlenkou je vychovat občana, jenž je slušným člověkem, dokáže se ve světě orientovat, najít si v něm své místo, je schopen odpovídat za své jednání a činy a žije spokojeně ve společnosti ostatních lidí skrze vlastivědné učivo. *„Chceme vytvořit školu, jejíž výchovný program osloví nejširší oblast dětské populace ve věku od 11 do 15 let. Chceme, aby absolventi této školy měli vysoký stupeň obecného vzdělání s možnými prvými náznaky rozvinutí individuálních vloh a zájmů. Chceme, aby absolventi byli připraveni tak, aby mohli zaujmout zodpovědně své místo ve společnosti.“*¹⁴

Celý program klade důraz na hodnotovou výchovu a individualizaci vzdělávání, kdy vědomosti mají být především prostředkem pro rozvoj žáka a výchova má k tomu napomáhat. *„Protože nám jde především o výchovu a usilujeme o osobnostní růst žáků, řešíme nebezpečné rozdrobení předmětu na jednotlivé předměty určitým pojetím centrálního předmětu občanská výchova. Tento předmět je mimo jiné určen k tomu, aby v něm žáci mohli využívat a v různých jiných souvislostech reflektovat poznatky z ostatních předmětů“*¹⁵ Občanská škola, jak je patrné z jejího názvu, klade důraz na předmět Občanský výchova, dnes používanější název Výchova k občanství. Stejně jako v RVP ZV je na tento předmět nahlíženo jako na soubor více složek, zejména poznatků z vlastivědy, práva, ekonomie, antropologie, ekologie a politologie.

„Místo, kde žijeme“ v pojetí Obecné školy, ale již v kurikulu dřívějším – Základní škola, je z dnešního pohledu zastaralé. Žáci se učí především vlastivědná fakta a tím si vytvářejí

¹⁴ Vzdělávací program Občanská škola: pojetí občanské školy: učební osnovy občanské školy. s. 5.

¹⁵ Vzdělávací program Občanská škola: pojetí občanské školy : učební osnovy občanské školy. s. 7.

vědomí vlastní identity, ale dále s ní velmi zřídka pracují. Nedochází zde k v současnosti požadovanému přesahu do aktivního života v místní komunitě, představám o vlastním dospělém životě a budoucnosti v globalizované společnosti.

2.1. Nástroje Obecné školy

Kurikulum Občanské školy pracuje s jedním přesným nástrojem a to jsou učební osnovy. „Osnovy mají ozřejmit celkový smysl předmětu a poskytnout pedagogům dostatečnou řadu opěrných bodů. Na učiteli bude, aby této konstrukci vdechl život a propůjčil jí přesvědčivost své mravní autority. Význam osobnosti učitele je u občanské výchovy daleko větší než u jiných předmětů.“¹⁶ Osnovy jsou koncipovány pro jednotlivé ročníky, kdy v každém je několik tematických celků, které mají být probrány a v jaké časové dotaci (doporučená).

Tematický celek IV. Obec, region, země pro 6. ročník nejvíce odpovídá současnému tematickému celku Naše obec, region, kraj a vypadá následovně:¹⁷

(Počet hodin 15 – 20)	
Obec:	<ul style="list-style-type: none"> - katastr obce, domovské právo, obecní zastupitelstvo - významná místa obce (náměstí, radnice, kostel, hřbitov, knihovna, muzeum, škola, divadlo, pošta, nemocnice ap.) - památky obce a úcta k nim, velcí rodáci
Život v obci:	<ul style="list-style-type: none"> - významná místa kraje - památky kraje a úcta k nim - synagoga, klášter, hřbitov, zámek, život současný a dávný - velcí rodáci v našem kraji - zvyky a tradice - nářečí, regionální literatura, regionální publikace, muzika, tanec jídla
Hlavní město Praha:	<ul style="list-style-type: none"> - poloha v Čechách a v Evropě – křižovatka, sídlo prezidenta - významná místa a památky Prahy – např. Vyšehrad, Pražský hrad, katedrála, Karlův

¹⁶ tamtéž, s. 240.

¹⁷ tamtéž, s. 245-6.

<p>most, Staroměstské náměstí, Staronová synagoga, Židovský hřbitov</p> <ul style="list-style-type: none"> - kulturní střediska – např. galerie, divadla, muzea, knihovny, koncertní sály ... - významná místa: - místa událostí – např. Lidice, Lipany, Tachov, Lidice ... - místa shromáždění – např. pouť u Vavřínečka, Strážnické slavnosti, Jizerská padesátka - hrady a zámky - památníky – např. Slavín, Terezín ...
<p>Národnostní menšiny:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jejich výčet a charakteristika -např. Slováci, Němci, Maďaři, Romové, Poláci ..., jejich jazyková, kulturní a historická odlišnost - vztahy k našim sousedům, od nichž menšiny pocházejí - migrace obyvatelstva, nová etnika na našem území
<p>(Volné hodiny 3 – 6)</p>

Takto sestavený tematický celek přibližně z poloviny odpovídá současnému. Zcela ale postrádá rovinu ochrany přírodních památek, podrobnější popsání fungování obecní správy a samosprávy, přesah do občanských práv a povinností a s nimi souvisejícími volbami. A především onen požadovaný přesah do globalizované společnosti a aktivního občanství.

3. REGION/REGIONALISTIKA

V této kapitole bych ráda popsala, čím se zabývá regionalistika, na jakých principech funguje regionální rozvoj a regionální politika. Tato kapitola bude sloužit jako teoretické východisko pro návrh didaktického postupu.

3.1. Region

Region jako pojem používáme často velmi spontánně a také ve většině případů správně. Jak následující definice dokazují, jedná se o určitou část země, která spadá pod jednotnou státní správu a má společné a zároveň specifické znaky. Je též zřejmé, že region utváří nejen území, ale především ekonomická, politická a občanská aktivita obyvatel daného území.

„Region, část zemského povrchu s určitým typickými znaky. Existují dva základní druhy r.: a) fyzickogeografický, vymezený na zákl. fyzickogeograf. znaků (reliéfu, klimatu, půd, vodstva ap.); vyznačuje se vysokou mírou homogenity; b) sociálněgeografický (nodální), vymezený na zákl. relativně uzavřených prostorových vztahů, zejm. -> dojížděky; vyznačuje se určitým vztahem středisko – zázemí. Podtypů je celá řada, např. r. klimatické, pedogeograf., adm., pracovní, oblužné. Podle velikosti se r. dělí na mikro-, mezo- a makroregiony. V.t. regionalizace.“¹⁸

„Region – termín region, popř. rajón, se používá již dlouhou dobu. V různých regionálních pracích se používá v různém smyslu. Tento problém lze překonat tím, že region budeme chápat jako komplex vznikajících regionálních diferenciací krajinné sféry. Analýza a hodnocení regionů je tradičním a současně vysoce moderním úkolem regionalistiky.“¹⁹

Pojem region je hlavním předmětem vědy, která se nazývá regionalistika. *„Regionalistika – používá se jako synonymum regionální vědy a je chápána jako rámcový souhrnný obor, zabývající se studiem prostorových jevů, procesů a vztahů.“²⁰* Regionalistika jako vědní obor popisuje proces, který ovlivňuje nejen územní ráz země, ale také jeho sociální, ekonomickou a politickou stránku. *„Regionalizace, proces členění území na -> regiony na základě stanovených kritérií. Základními druhy jsou r. fyzickogeografické a sociálněgeografické. R. může mít i účelovou formu, např. adm. členění nebo vymezení plánovacích či zeměd. regionů.“²¹*

---

¹⁸ Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích: m/r. s. 657.

¹⁹ MATES, Pavel a René WOKOUN. Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy. s. 113.

²⁰ tamtéž

²¹ tamtéž

Vzdělávací obor Člověk a jeho svět pracuje s termínem region ve více variantách. Region je chápán jako místní oblast (obec, nejbližší okolí obce) nebo také region jako kraj (vybraná oblast České republiky), region může ale také být brán jako Česká republika (naše vlast) či Evropa a nebo dokonce jako svět.

Z tohoto dělení je zřejmé, že region je možné členit zejména podle jeho rozlohy, od nejmenších sídel a měst až po globální části světa.

„Region – vymezené území se sídly a veškerými hospodářskými strukturami, s vnitřními vazbami a vztahy k hlavnímu středisku, podléhající jeho gravitační atraktivitě (zaměstnanost, vybavenost infrastruktury, postavení terciární a kvartální řídicí sféry); zpravidla dopravně dobře propojené s městy, středisky subregionů.“²²

Regiony můžeme definovat dle geografického členění - region zeměkoule, světa, světadílů, region Evropy, region jižní Evropy, region ČR, středočeský region, obecní region. Jdeme tedy podle velikosti od největších územních celků až k těm menším územním celkům. Používané je ale také často dělení administrativní (nepřirozené/umělé rozčlenění), ve kterém jsou hranice jednotlivých regionů určeny zcela přesně. Mluvíme o územně správních jednotkách České republiky. Ta je rozdělena do 14 krajů (regionů), ve kterých jsou vždy nejmenším regionem samostatné obce (vesnice či města) s přesně katastrálně vymezenými hranicemi. Dále je možné regiony dělit na tzv. přírodní regiony. Jsou to ty, které vymezujeme podle společných přírodních podmínek.²³

Region můžeme z pohledu velikosti členit do mnoha podkategorií, jimiž jsou makro, mezo a mikro region. Pro tuto diplomovou práci je důležité vymezit si především termín mikroregion.

Mikroregion je malé území a nejnižší stupeň regionálního vymezování. Často se jedná o obec nebo malé spádové město, ke kterému náleží další malé obce až po spádové město.²⁴

„Mikroregion je malý územní celek, vzniklý např. dobrovolným sdružením (svazkem) několika obcí, společně usilujících o ekonomický, kulturní a sociální rozvoj. V České republice lze za mikroregionální úroveň označit úroveň dřívější okresů.“²⁵ V roce 2003 došlo v České republice ke zrušení okresních úřadů, ovšem jako správní celky zcela nezanikly, například máme stále státní okresní zastupitelství, okresní členění policie či hasičských sborů.

---

²² MIŠTĚRA, Ludvík. *Úvod do geografického poznávání regionu*. s. 10.

²³ WINTER, Jiří. *Základy regionálního výzkumu (malá oblast)*. s. 14-16.

²⁴ MIŠTĚRA, Ludvík. *Úvod do geografického poznávání regionu*. s. 11.

²⁵ JÁČ, Ivan. *Jedinečnost obce v regionu*. s. 15.

„Obec je nejnižší formou regionálního členění, neboť její hlavní sídlo (zpravidla nese jeho jméno) odpovídá svou úrovní základnímu spádovému středisku (škola, zdravotní služba, základní kulturní a tělovýchovné zařízení, ale i síť obchodu a služeb). Obec a areál bývají označovány jako místní regiony.“²⁶

Jedním z nejzásadnějších důvodů vzniku mikroregionů je spojitost mezi bydlištěm, pracovištěm a komplexem základních služeb, které mohou jednotlivé obce poskytnout. Vznik mikroregionu je tedy podmíněn prosazováním společných zájmů obcí a místních komunit za účelem dosažení pozitivních změn v dané oblasti a dosažení kvalitní životní úrovně pro její obyvatele. Velikost mikroregionů je velmi rozdílná *„asi polovinu tvoří regiony do deseti tisíc obyvatel a do deseti členských obcí, jen 8,5 % má více než třicet členských obcí. Nejvíce mikroregionů u nás zaniklo mezi léty 1990 až 2001 (www.uur.cz) , v souvislosti s novelou zákona č 128/2000 Sb., o obcích.“* Centrum pro regionální rozvoj ČR evidovalo k 30. 11. 2011 570 mikroregionů.²⁷

3.2. Dělení regionů

Pokud se budeme snažit nahlížet na regiony celistvě, je důležité vzít v potaz mnohá hlediska, geografická, funkční, účelová, ekonomické aktivity, legislativní dle ČR i EU. Koncept dělení regionů dle jednotlivých hledisek jsem využila z publikace Jedinečnost obce v regionu ²⁸, jelikož je dle mého názoru nejpřehlednější.

Z grafického hlediska lze rozlišit 4 druhy regionů. **Region přirozený** je takový, který má vztahově provázaný územní celek a probíhá zde územní dělba funkcí mezi centrem a zázemím regionu. Za **mikroregion** považujeme sdružení několika obcí, vedle něj je **mezoregion**, což je označení pro vyšší územně samosprávné celky a v ČR by mu odpovídal jeden ze 14 krajů. Jelikož je Česká republika svou rozlohou malý stát, odpovídá jí označení **makroregion**.

Jednotlivé funkční regiony (funkční hledisko) vznikají na základě provázanosti mezi bydlištěm a pracovištěm obyvatel daného regionu, tedy vzájemné infrastrukturní propojení, sítě (pozemní, vodní i letecké) a zájmy, které mají podpořit rozvoj inovací, pracovního uplatnění, kulturního vyžití a zachování regionálních specifik.

---

²⁶ MIŠTĚRA, Ludvík. Úvod do geografického poznávání regionu. s. 19.

²⁷ ŽIŽKA, Miroslav. Hospodářský rozvoj regionů: vymezení funkčních regionů, významné socioekonomické faktory, regionální odolnost a inovační intenzita. s. 32.

²⁸ JÁČ, Ivan. Jedinečnost obce v regionu. s. 15.

Účelové hledisko **rozlišuje regiony administrativní a účelové**. **Regiony administrativní** jsou uměle vytvářeny pro potřeby organizace a výzkumu veřejné správy a státní samosprávy. Je tedy vyžadována určitá spravedlivá velikost jednotlivých regionů a udržení hierarchického vztahu nadřízenosti a podřízenosti, jsou to okresy, kraje, regiony soudržnosti. **Účelové regiony** jsou zřizovány pro řešení určitých ekonomických problémů, které jsou svázány například s kvalitou životního prostředí, ochranou životního prostředí, apod. – národní parky, chráněné krajinné oblasti, přírodní rezervace, speciální hospodářské zóny.

Homogenní a heterogenní regiony se liší na základě spojitostí mezi aktivitami, které jsou v daném regionu uskutečňovány. V **Homogenních regionech** jsou stejná v určitá kritéria, např. geografické znaky (terén, převažující typ vegetace, klima), což s sebou nese i možnost ekonomického využití regionu (regiony těžební, zemědělské, rekreační, atd.). **Heterogenní regiony** jsou území, které se liší zejména v úrovni občanské a technické vybavenosti regionu, a tím jsou na sobě regiony vzájemně závislé.

Z hlediska ekonomické výkonnosti označujeme regiony za růstové, staující nebo problémové. **Růstové regiony** jsou ty, ve kterých dochází k budování nových výrobních odvětví nebo služeb a přibývá obyvatelstva (lidé se do nich více stěhují). **Stagnující regiony** nevykazují žádné výraznější ekonomické změny a **problémové regiony** mají dlouhodobě nízkou ekonomickou výkonnost a počet obyvatelstva často v těchto regionech klesá stejně tak i jejich kvalifikovanost pro trh práce.

Legislativně rozděluje Česká republika regiony především z důvodu přerozdělování finančních prostředků. **Strukturálně postižené regiony** procházejí problémy plynoucími ze struktury ekonomiky a obyvatelstva, jako je vysoká míra nezaměstnanosti. **Hospodářsky slabé regiony** vykazují nízký ekonomický výkon, protože mají jejich obyvatelé nízké příjmy. V jejich opozici stojí **hospodářsky silné regiony**, kdy mají obyvatelé vysoké příjmy a životní úroveň. Pro **venkovské regiony** je typická nízká hustota zalidnění, počet obyvatel klesá a zaměstnání jsou obyvatelé především v zemědělství. Mezi **ostatní regiony** řadí česká legislativa takové, které potřebují státní podporu z odlišných důvodů (pohraničí, vojenské prostory, regiony postižené živelnými pohromami, ...).

Politika Evropské unie stojí na poměrování a přerozdělování prostředků mezi jednotlivé členské země, potažmo regiony, proto byla zavedena tzv. **nomenklatura územních**

statistických jednotek – NUTS²⁹. S tímto dělením přišel Statistický úřad Evropské unie (Eurostat).

Tabulka rozdělení jednotek NUTS³⁰

Jednotka NUTS	Velikostní vymezení	Příklad – Česká republika
NUTS 0	Stát	není
NUTS 1	3 – 7 milionů obyvatel	Česká republika
NUTS 2	0,8 – 3 miliony obyvatel	Regiony soudržnosti (8)
NUTS 3	15 – 800 tisíc obyvatel	Kraje (14)
LAU 1 ³¹		Bývalé okresy (77)
LAU 2	Obec	Obce (6249)

„Na úrovni NUTS 1 se Česká republika v evropském měřítku poměrně vymyká, neboť je největší členskou zemí EU, která se nedělí na více jednotek NUTS 1. Úrovni NUTS 2 v České republice neodpovídá žádná správní jednotka, ale protože se z prostředků z fondů EU čerpá právě na této územní úrovni, bylo nutno české kraje seskupit do tzv. regionů soudržnosti. V ČR je těchto regionů osm ... jsou pouhou statistickou jednotkou pro administrování finančních prostředků strukturálních fondů EU pomocí regionálních operačních programů...“³²

Z pohledu České republiky jako členského státu EU jsou nejdůležitější z regionálního rozdělení regiony NUTS 2, které jsou uměle vytvořeny, především aby mohly regiony soudržnosti čerpat peněžní prostředky z evropských fondů. Neslouží však jen k tomu účelu, nýbrž také ke statistickým účelům, sociálně-ekonomickým analýzám či vymezení regionální politiky v rámci celé EU. Regiony soudržnosti jsou proto velmi zajímavým druhem regionů, které se občanů přímo dotýkají, aniž by si toho byli všichni vědomi.

²⁹ NUTS – La Nomenclature des Unités territoriales Statistiques zavedl statistický úřad EU v roce 1988.

³⁰ HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠTÁK, Michal, ŠEVČÍKOVÁ, Adéla. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. s. 32 – 34.

³¹ LAU 1 a LAU 2 vznikly 1. 1. 2008 zánikem NUTS 4 a 5, LAU – Local Administrative Units – Místní samosprávné jednotky.

³² HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠTÁK, Michal, ŠEVČÍKOVÁ, Adéla. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. s. 36.

Pro lepší přehlednost uvádím tabulku s přehledem jednotek NUTS a k ní odpovídající mapu³³.

Přehled jednotek NUTS v klasifikaci CZ-NUTS³⁴

NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
Česká republika	Praha	Hlavní město Praha
	Střední Čechy	Středočeský kraj
	Jihozápad	Jihočeský kraj
		Plzeňský kraj
	Severozápad	Karlovarský kraj
		Ústecký kraj
	Severovýchod	Liberecký kraj
		Královéhradecký kraj
		Pardubický kraj
	Jihovýchod	Kraj Vysočina
		Jihomoravský kraj
	Střední Morava	Olomoucký kraj
		Zlínský kraj
	Moravskoslezsko	Moravskoslezský kraj

³³ *Správní uspořádání ČR – orgány územního plánování*. [cit. 2017-08-25]. Dostupné z <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/nuts.asp>

³⁴ *Přehled jednotek NUTS*. [cit. 2017-08-25]. Dostupné z <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/nuts.asp>

LEGENDA

- hranice České republiky
- hranice okresů
- NUTS 2**
- hranice NUTS 2
- Praha
- Střední Čechy
- Jihozápad
- Severozápad
- Severovýchod
- Jihovýchod
- Střední Morava
- Moravskoslezsko

Zdroje dat:
 Český statistický úřad
 Mapový podklad - ARC ČR 500, soubory správních a katastrálních hranic 2010

Ústav územního rozvoje
 Brno, leden 2012

V předchozí kapitole jsem popsala, jakým způsobem od sebe můžeme odlišit jednotlivé regiony a jak je možné je dělit. V této kapitole se budu zabývat zejména dělením regionu dle administrativního hlediska.

Pro fungování každého státu je třeba, aby měl své územně správní uspořádání společnosti s dobře zbudovanou veřejnou správou, která je v České republice rozdělena na dvě základní části, státní správu a samosprávu. Tento systém se označuje jako decentralizace státní moci.

28

samosprávu (obce jednající ve vlastních záležitostech) a **zájmové či profesní skupiny**, které rozhodují ve svém vlastním zájmu za určitým cílem.³⁵

Jednou z nejdůležitějších částí pro fungování územně správního uspořádání je nepřímá státní správa, zejména **obce s pověřeným obecním úřadem (POÚ)** a **obce s rozšířenou působností (ORP)**, protože ty svým prostřednictvím zajišťují administrativní fungování mezi státem a občany, na jejich úrovni se provádí regionální rozvoj i regionální politika.

Obce s pověřeným obecním úřadem (POÚ) jsou takové obce, které rozhodují za stát v prvním stupni státního řízení o právech a právem stanovených povinnostech fyzických a právnických osob. U většiny z nich se jedná o města.

Obce s rozšířenou působností (ORP) jsou obce, které mají na starost vydávání cestovních a osobních dokladů, řidičských průkazů, živnostenského oprávnění apod.

„Poznání regionalistiky přispívá k tvorbě a realizaci regionální politiky.“³⁶ Jedná se o součinnost státu a jednotlivých regionálních orgánů za totožnými cíli prostřednictvím veřejné správy. Tyto cíle jsou především podporovat rozvoj jednotlivých regionů a snižovat mezi nimi rozdíly.

Ministerstvo pro místní rozvoj ČR uvádí jako obecný cíl dosažení toho, aby *„regiony měly stejné šance a možnosti a aby jejich demografický, hospodářský a přírodní potenciál byl plnohodnotně využit“*. Důraz je tedy kladen na to, aby byly na území celého našeho státu nastaveny rovné šance pro všechny obyvatele, jelikož samotné fungování trhu toto nastavení neumožní.

Tyto následující definice jasně vystihují podstatu a účel regionální politiky:³⁷

- Regionální politika jako *„součást státní politiky, ovlivňující rozmístění hlavních ekonomických zdrojů a aktivit na celém území státu nebo v jeho části. Zahrnuje opatření napomáhající jak růstu stupně ekonomické aktivity území, kde je vysoká nezaměstnanost a malé naděje na přirozený ekonomický růst, tak na druhé straně opatření sloužící kontrole ekonomických aktivit v území s nadměrným růstem“* (Goodall, 1987).

---

³⁵ HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠTÁK Michal, ŠEVČÍKOVÁ, Adéla. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. s. 75.

³⁶ tamtéž, s. 78.

³⁷ ŽIŽKA, Miroslav. *Hospodářský rozvoj regionů: vymezení funkčních regionů, významné socioekonomické faktory, regionální odolnost a inovační intenzita*. s. 18-19

- Regionální politika jako „soubor opatření a nástrojů, pomocí kterých má dojít ke zmírnění nebo odstranění rozdílů v ekonomickém rozvoji dílčích regionů“ (Matoušková et al., 1992).

Realizace regionální politiky probíhá na dvou úrovních, státní a regionální. Státní úroveň, která se vždy zaměřuje na již dopředu vybrané regiony, může mít dvě myšlenkové pojetí, první je tzv. růstové, v něm se stát snaží vytvořit podmínky pro komplexní hospodářský růst, tak se spolu se silnými regiony zlepši situace i v těch slabých, ale rozdíl mezi nimi je stále. Druhé pojetí se snaží řešit problematiku sféry v daných slabých regionech, řešit konkrétní regionální problémy. Regionální úroveň se zaměřuje na problematiku samotných obcí, mikroregionů nebo na širší regionální celky.³⁸

„Základním nástrojem regionální politiky, za niž ze zákona odpovídá Ministerstvo pro místní rozvoj, je nyní **Strategie regionálního rozvoje České republiky (SRR)** platná pro období 2014–2020 (schválena usnesením vlády ze dne 15. května 2013 č. 344). Zabezpečuje provázanost národní regionální politiky s regionální politikou Evropské unie a také s ostatními odvětvovými politikami ovlivňujícími rozvoj území, vycházejí z ní **regionálně zaměřené rozvojové programy** financované výhradně z národních zdrojů nebo spolufinancované ze zdrojů Evropské unie.“³⁹ Jedním nejdůležitějších finančních nástrojů toto Akčního plánu (realizace SRR) jsou Evropské strukturální a investiční fondy, tedy dotace udělované na základě regionálního rozdělení NUTS (v ČR osm uměle vytvořených regionů).

Stát dále podporuje regionální rozvoj v neočekávaných situacích, jimiž jsou živelné či jiné pohromy a v souladu se zákonem poskytuje státní pomoc. Ministerstvo pro místní rozvoj tak činí na základě zpráv z krajů a pomoc je poté předána prostřednictvím konkrétních ministerstev.

Strategie regionálního rozvoje ČR se zaměřuje na oblast regionální konkurenceschopnosti, územní soudržnosti, environmentální udržitelnosti, veřejnou správu a samosprávu. Tato schopnost konkurovat se projevuje v souvislosti s aktivitami prioritními v evropském nebo národním kontextu. Strategie regionálního rozvoje popisuje, jakým způsobem jsou jednotlivé

³⁸ ŽIŽKA, Miroslav. *Hospodářský rozvoj regionů: vymezení funkčních regionů, významné socioekonomické faktory, regionální odolnost a inovační intenzita*. 19

³⁹ Podpora regionů. [cit. 2018-02-09]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu>

kroky financovány (evropské fondy, národní dotační fondy, krajské dotační fondy, obecní zdroje, soukromé zdroje).⁴⁰

Regionální rozvoj ani regionální politika nemají na našem území příliš dlouhou tradici, jelikož v dřívějším Československu byla téměř opomíjena a o regionální politice v našem státě lze hovořit až s počátkem 90. let 20. století v době vzniku samostatné České republiky. Ovšem největší rozkvět je možné zaznamenat v souvislosti se vstupem České republiky do Evropské unie v roce 2004, kdy se náš stát stal součástí přerozdělování finančních prostředků ze strukturálních fondů EU.

*„Nástroje regionální politiky se podle jejich vztahu k ekonomice jako celku nebo působnosti na lokální úrovni dělí na makroekonomické a mikroekonomické. Makroekonomické nástroje jsou charakteristické svým plošným působením a jejich použití je limitováno národohospodářskými cíli, např. v rámci měnové politiky nastaveným inflačním cílem či politikou platební bilance. Mikroekonomické nástroje lze ve srovnání s makroekonomickými považovat za adresné, neboť zastupují přímo do rozhodovacího mechanismu ekonomických subjektů.“*⁴¹ Makroekonomickými nástroji regionální politiky tedy budou fiskální (daňová) a měnová politika státu, jež se projeví ve státním rozpočtu, nejčastěji v podobě progresivního zdanění příjmů a výdaje, které budou směřovat jako pomoc sociálně slabým skupinám obyvatelstva. Nejčastěji se jedná právě o formu dotací na jednotlivé projekty. Tyto dotace jsou jak ze zdrojů pocházejících od státu tak z Evropské unie a jejich účelem je systematicky podporovat regiony, které to potřebují.

---

⁴⁰ Strategie regionálního rozvoje ČR. [cit. 2018-02-09]. http://www.mmr.cz/getmedia/8d2bd22a-aaa0-4f85-8646-0d1e348af266/AP_SRR_17_18.pdf

⁴¹ JÁČ, Ivan. *Jedinečnost obce v regionu*. s. 41.

4. DIDAKTICKÁ ANALÝZA TEMATICKÉHO CELKU NAŠE OBEC, REGION A KRAJ

V této kapitole bych se ráda přiblížila „Místo, kde žijeme“, tedy na mikroregion, z hlediska regionalistiky. Bude se jednat o odborný pohled na téma, ne jen z hlediska optiky kurikulárních dokumentů ale především s možností propojení s poznatky z kapitoly 4. Region/Regionalistika. Tematický celek lze rozdělit na 4 části, které souvisí se zkoumáním předchozí kapitoly.

4.1. Obec a její důležité instituce

Obec si skrze svou samosprávu rozhoduje o vlastních záležitostech, ale zákony a nařízeními státu je vázána vykonávat úkony z oblasti přenesené působnosti (tj. veřejná správa). Je zásadní, aby si žáci uvědomili, kdy se se státní správou a samosprávou setkávají, jakým způsobem to probíhá a proč tomu tak je. V předchozí kapitole bylo řečeno, že je to především z administrativních důvodů a z důvodu přerozdělování moci a finančních prostředků, za účelem úspěšného fungování státu.

Za patřičný chod obce odpovídají obecní úřad, obecní zastupitelstvo a ostatní obecní útvary, které z nich vznikly, jejich úkolem je zastupovat zájmy občanů. Občané obce mají svá občanská práva a povinnosti participace na rozhodování v obci a jsou si vzájemně rovni.

Pojmy k tématu Obec a její důležité instituce:

- obec, obec s přenesenou působností, obec s pověřeným obecním úřadem, město, statutární město, hlavní město, znak obce/města, katastrální území města, obyvatelé
- občan, práva a povinnosti občanů, občanská rovnost a odpovědnost, spolupráce, referendum
- komunální volby, aktivní a pasivní volební právo, starosta/primátor, obecní rada, rada obce, odbory (matrika, životního prostředí, školství, finanční, ...), zřízení obcí – obecní/městský úřad, magistrát, radnice
- obecní rozpočet, samospráva, státní správa (přenesená působnost), obecní vyhlášky, úřední deska, úřední hodiny,

Na rozdělení obcí dle jejich velikosti a funkcí se žáci blíže seznámí s administrativním dělením regionů. Obec jako mikroregion nemusí vždy spadat jen mezi venkovské regiony, ale jsou často taktéž součástí hospodářsky silných nebo slabých regionů. Měli by být schopni říci proč tomu tak je, že některé regiony jsou na tom hospodářsky lépe a jiné ne. Zda je to

ovlivněno jen geografickou polohou (homogenní regiony) či jsou jiné faktory jako vzdělání občanů, technická vybavenost, atd. (heterogenní regiony).

Každá obec (místní region) usiluje o ekonomický, kulturní a sociální rozvoj a k tomu potřebuje instituce jako jsou škola, zdravotní služby, základní kulturní a sportovní zařízení, obchody a služby. Spolupráce těchto institucí a obecní samosprávy přispívá ke kvalitní životní úrovni.

Každá obec či město jsou pro své obyvatele bydlištěm, pracovištěm a poskytovatelem služeb a mají svá funkční hlediska. Rozlišujeme proto různé druhy obcí (obec, město, městys, statutární město, hlavní město), které mají svou organizaci moci a uplatňuje se jejich prostřednictvím regionální politika – součinnost státu a regionálních orgánů. K tomu jsou potřeba pověřené obecní úřady a obce s rozšířenou působností.

Pro fungování každé obce jsou zásadní finanční prostředky, se kterými může hospodařit ve svém obecním rozpočtu. Jak jsou finance získávány (peníze od státu, dotace-státní, krajské, regiony soudržnosti - NUTS) a přerozdělovány, kdo a jak o nich rozhoduje, si žáci uvědomí při studiu orgánů obce.

Samosprávu obce vykonávají na základě komunálních voleb občany zvolení zástupci, kteří se svým hlasem rozhodli podle předvolebních slibů podpořit svého favorita. Informace o krocích obcí jsou veřejné a žáci by měli vědět, kde je najdou (úřední deska, webové stránky obcí).

4.2. Zajímavá a památná místa

Kladný vztah k rodnému místu lze získat především skrze dějinný vývoj, přírodní a kulturní památky a pochopení historických událostí, které dotvářejí jeho současný obraz. Tím, že respektujeme kulturní hodnoty rodného místa, snižujeme nebezpečí nežádoucího chování (např. vandalismus). Region nevznikl ze dne na den, má svou historii a regionální politici by měli při rozhodování přihlížet na územní vývoj dané oblasti. Týká se totiž přímo identity obyvatelstva a případných změn jejich životního stylu, které vycházejí jak z historického, tak kulturního a přírodního prostředí.

Pojmy k tématu Zajímavá a památná místa:

- kultura, kulturní hodnota, kulturní památka, stavební slohy, architektura, historická událost, pověst, významné osobnosti, budovy a stavby – zámek, hrad, náměstí, divadlo, muzeum, kostel, hřbitov

- příroda, přírodní památka, přírodní rezervace, chráněné území, naučná stezka, přírodní úkaz, památná místa
- hrdost, úcta, vandalismus, ochrana

4.3. Významní rodáci a místní tradice

Soudobá společnost produkuje svou práci prostřednictvím inspirace u dřívějších generací. A protože je důležité, aby se region rozvíjel a zvyšovala se v něm kvalita životní úrovně, mohou jeho obyvatelé hledat inspiraci u historicky úspěšných osob či postupů a navázat na ně. Společnost se opírá často o místní tradice a zvyky, které nás vedou k našim kořenům a předkům a to se podílí na vytváření naší vlastní identity a vědomí, že patříme do konkrétní kulturní oblasti (obec, region).

Pojmy k tématu Významní rodáci a místní tradice:

- předchozí generace, rodák
- tradice, folklor, zvyk, lidová tradice (tradice liturgického a přírodního charakteru)
- kulturní události – masopust, výstava, festival, soutěž, koncert

Kulturní dědictví není chráněno jen zákonem o památkách, ale také úřady se státní mocí a Evropskou unií - strukturálních fondy. Dotace na obnovu kulturních památek a tradic utvářejí například nová pracovní místa, či prostory pro podnikání a to může mít za následek znovuzrození upadajících průmyslů tradičních pro místní region.

4.4. Ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku

Člověk je součástí přírody a proto je žádoucí, aby se staral o ochranu životního prostředí a tím si zajistil důstojný a plnohodnotný život ve společnosti na planetě Zemi. Strategie regionálního rozvoje ČR popisuje nejen soudržnost regionů a spolupráci veřejné správy se samosprávou, ale také environmentální udržitelnost. Jelikož lidské jednání může často vést ke škodám osobním, kulturním i přírodním, vytvořila si společnost instituce, které se snaží zabezpečit ochranu životního prostředí a to nejen pro každého jedince, ale i pro budoucí generace lidské společnosti.

Pojmy k tématu ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku:

- životní prostředí, přírodní/umělá/sociální složka
- přírodní a kulturní památka, znečištění, vandalismus, nenahraditelnost, nevyčíslitelná škoda, ochrana, odpovědnost, trestní odpovědnost

- soukromý a veřejný majetek, památková péče, ministerstvo kultury, ministerstvo životního prostředí, přírodovědecká stanice

Ministerstva kultury a životního prostředí a pod ně patřící organizace spadají do přímé státní správy, která má za úkol udržet a rozvíjet snahu a potřebu chránit životní prostředí a kulturní dědictví naší země, protože jsou stále více ohrožovány průmyslovými odvětvími, cestovním ruchem i dopravou.

5. NÁVRH DIDAKTICKÉHO POSTUPU

Poté, co jsem se podrobně zabývala současným i dřívějším kurikulem a zkoumáním regionalistiky, regionální politiky a regionálního rozvoje bych Vám chtěla představit svůj návrh didaktického postupu, který se týká tematického celku „Naše obec, region a kraj“.

Žáci mají poznat fungování regionu na základě rozšíření vlastní zkušenosti, orientovat se v občanské společnosti, angažovat se v ní, hledat nové způsoby lidského sdružování, zábavy a kulturních aktivit, participovat na politickém životě komunity a tím pádem i celého státu a uvědomovat si jeho důležitost. V této kapitole tedy transformuji teorii z oblasti regionalistiky, regionálního rozvoje a politiky do učiva Občanské výchovy a na vybraných tématech je ukáži.

Jedná se o aktivity a náplně hodiny, které pracují s obsahem učiva tematického celku za pomoci různých didaktických metod a postupů. Jednotlivé hodiny na sebe navazují. Vyučovacích hodin je 13 a obsahují podrobné rozepsání metod, výukových cílů.

Tento didaktický postup nevychází z žádné z učebnic Občanské výchovy, jsou k němu potřeba sešity žáků a podklady připravené vyučujícím, které jsou součástí této práce.

Aby bylo možné tento materiál použít na celém území naší země, není konkretizován do žádné obce či regionu. Jeho cílem je poskytnout učitelům Občanské výchova univerzální nástroj k uchopení tematického celku „Naše obec, region a kraj“ bez ohledu na polohu, ve které se vyučuje. Některé části proto vyžadují, aby si vyučující vyhledal potřebné informace a podklady specifické pro daný region.

5.1. Domov a obec – 1. hodina

Obec je mikroregion, který má svá specifika a usiluje o ekonomický, kulturní a sociální rozvoj. Abychom mohli s žáky rozebírat cíle a směřování mikroregionu, je nutné se v něm nejprve zorientovat a blíže si jej specifikovat. Žáci induktivně rozlišují typy regionů (mikroregion - obec, mezoregion – kraj, makroregion – ČR, Evropa, Země) a hledají rozdíly z funkčního hlediska regionů (obec, město, statutární město, hlavní město).

Téma hodiny	Domov a obec
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	45 minut
Cíle hodiny	<p>Žák zdůvodní své pojetí domova.</p> <p>Žák uvede příklady součástí obce.</p> <p>Žák rozdělí obce dle jejich typů.</p> <p>Žák rozliší město od města statutárního.</p> <p>Žák rozhodne o pravdivosti výroků na téma obec.</p>
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	domov, obec, typy obcí, statutární město, hlavní město, obyvatel, katastrální hranice
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - frontální výuka - samostatná práce - motivační aktivita
Pomůcky	samolepicí bloček papírků, tabule, mapa ČR (se statuárními městy), kopie s tajenkou

ÚVOD

Motivační aktivita - tajenka na slovo domov

1. Sídlo prezidenta ČR.
2. Název města proslulého výrobou syrečků.
3. Jak se nazývá velká obec a mnoha obyvateli?

4. Jak se nazývá budova, ve které se teď nacházíš?

5. Sobota a neděle jsou ....

1.	P	R	A	Ž	S	K	Ý	H	R	A	D								
									2.	O	L	O	M	O	U	C			
										3.	M	Ě	S	T	O				
									4.	Š	K	O	L	A					
										5.	V	Í	K	E	N	D			

HLAVÍ ČÁST

A) Pojem domov

Považuji za didakticky smysluplné a důležité zabývat se pojmem domov, protože když se řekne slovo obec, většina lidí si vybaví místo, které jej pro ně domovem.

Každý žák napíše anonymně definici slova domov na lepící papírek a odevzdá učiteli. Papírky se pak přilepí na místo, na něž všichni vidí (tabule, flipchart, koberec), učitel čte výroky na papírcích a žáci s nimi souhlasí, komentují či nesouhlasí a říkají proč.

B) Porozumění pojmu obec - více významů

Tři vybraní žáci si přečtou definici, kterou obdrží od učitele, a svými slovy ji vysvětlí svým spolužákům.

1. Obec = okruh lidí (spolek, sdružení osob, skupina), jež mají něco společného, například zájmy či povolání (akademická obec, čtenářská, překladatelů a tlumočnicků).

2) Obec = příklad lidského osídlení (vesnice, město), ale i místo kolem něj (pole, lesy, cesty). Obec má své území a to je ohraničeno katastrální hranicí. Všechna místa v ČR patří do katastru nějaké obce.

3) Obec = společenství občanů, kteří samostatně žijí pospolu. Je to základní samosprávná jednotka, která má svou katastrální hranici a náš stát je rozčleněn na mnoho takových obcí.

Učitel pokládá otázky:

- Jaké věci byly v definicích rozdílné?
- Proč se lidé sdružují s ostatními?
- Může mít spolupráce i nějaké riziko?

C) Co obec tvoří – práce s mapou a společný zápis do sešitu

Učitel si připraví mapu obce a jejího okolí a žáci říkají, co vše do obce patří (domy, lesy, řeky, obyvatelé,...) Interakce mezi učitelem a žáky vytváří zápisky do sešitu, je-li potřeba, učitel doplní chybějící pojmy.

Obec tvoří:

- obytné části (budovy, silnice, parky, ...)
- volná krajina (pole, louky, lesy, rybníky,...)
- obyvatelé = osoby, které v obci trvale bydlí nebo mají čestné občanství
- územní ohraničení obce (katastrální hranice⁴²)

Doplňující otázky:⁴³

- *Kolik obyvatel má naše obec?*
- *Jak se jmenuje místní rybník/jezero/řeka/potok?*
- *Znáte nějaké významné osobnosti, které se narodily, žily či zemřely u nás v obci?*

D) Dělení obcí

Pokud umožňuje vybavení učebny, promítne učitel žákům mapu České republiky, na níž jsou znázorněna statutární města, případně si obstará papírovou mapu a bude vyzývat žáky, aby k tabuli chodili a statutární města ukazovali.

V souvislosti s mapou žákům připomene, že každá obec patří do nějakého regionu a kraje a pokládá otázky:

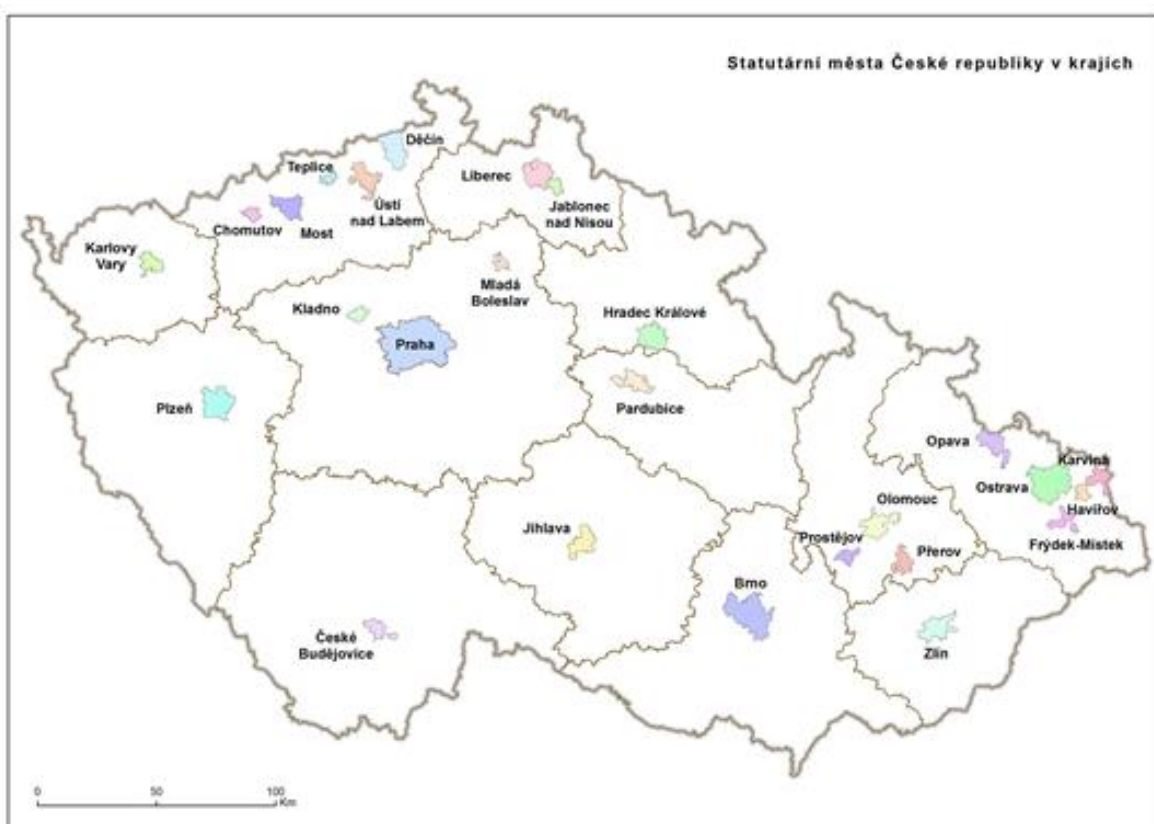
- *Jak se jmenují nejbližší města a proč do nich občané naší obce jezdí? (funkce měst: úřady, lékaři, nákupy,...)*
- *Součástí jakého regionu je naše obec?*
- *Do jakého kraje patří naše obec?*
- *Nachází se naše obec na území Čech, Moravy nebo Slezska?*

Žáci se rozdělí do pěti skupin. Každá skupina dostane pojem (obec, městys, město, statutární město, hlavní město). Během pěti minut napíší definici pojmu a zamyslí se, jakou funkci jednotlivé druhy obcí mají. Každá skupina čte svou práci a je případně doplněna učitelem. Žáci mají poté čas na zápis toho, co slyšeli.

---

⁴² *katastrální hranice* - „jsou vektorové soubory vymezující území správních jednotek všech úrovní v rámci celé České republiky...“. [cit. 2018-04-1]. Dostupné z: [http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(kyw3nny50tqatroke4ljogxo\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&text=dSady_hranice&side=dSady_hranice&head_tab=sekce-02-gp&menu=25](http://geoportal.cuzk.cz/(S(kyw3nny50tqatroke4ljogxo))/Default.aspx?mode=TextMeta&text=dSady_hranice&side=dSady_hranice&head_tab=sekce-02-gp&menu=25)

- a) obce = vesnice – poskytují svým obyvatelům základní služby (bydlení, školy –MŠ, ZŠ, základní zdravotnické služby)
- b) městys⁴⁴ – historický statut obce, znovu uváděn od r. 2006
- c) města (obce městského charakteru) – poskytují obyvatelům lepší lékařské služby, jsou centry vzdělání, kultury, sportu, náboženství, průmyslu a obchodu
- d) statutární města = obce, které mohou zřídit městské části či obvody, v ČR jich je 25,
  - jsou to města, jejichž počet obyvatel přesahuje 50 000 a bylo by náročné, aby takový počet občanů spravoval pouze jeden úřad, proto se dělí na obvody
  - jsou také všechna krajská sídelní města
  - mapa statutárních měst⁴⁵

- e) hlavní město Praha – zvláštní druh statutárního města se statutem hlavní město

ZÁVĚR

Hlasuj tělem – reflexe probraného učiva

Učitel říká věty a žáci rozhodují o jejich pravdivosti. Pokud je tvrzení pravdivé, stoupají si, pokud je nepravdivé, zůstávají sedět na místě.

⁴⁴ městys – obec, která mohla v dřívějších dobách konat dobytčí a každotýdenní trh

⁴⁵ Statutární města v České republice. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/statutarni-mesta-v-ceske-republice-dle-kraju/g-23624>

- *Vesnice je jiné označení pro obec.* *Ano.*
- *Za volnou krajinu můžeme označit městské parky.* *Ne.*
- *Praha je zvláštní druh statutárního města.* *Ano.*
- *Města jsou obce s větším počtem obyvatel.* *Ano.*
- *Obyvatelem obce je osoba, která má v obci nějaké stavení.* *Ne.*
- *Statutární města se mohou dělit na menší obvody.* *Ano.*

5.2. Městská a venkovská sídla – 2. hodina

Tato hodina se zaměřuje na rozlišný život v městských a venkovských sídlech. Z regionalistického pohledu se jedná o dělení regionů na venkovské regiony, hospodářsky slabé (vysoká nezaměstnanost, obce v bankrotu) či silné regiony, to jsou takové, které snáze dosáhnou dotační pomoci státu.

Téma hodiny	Městská a venkovská sídla
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	45 minut
Cíle hodiny	<p>Žák rozhodne o kladech, záporech a nebezpečích života na vesnici a ve městě.</p> <p>Žák obhájí svůj názor a porovná rozdílnost životů na vesnici a ve městě.</p> <p>Žák popíše znak obce,</p>
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	obec, vesnice, město, znak obce
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - skupinová práce - systematizace zkušeností

	<ul style="list-style-type: none"> - samostatná práce - výklad
Pomůcky	papíry A4, kopie tabulek Život na venkově/ve městě

ÚVOD

Seznámení s cílem dnešní hodiny – Během dnešní hodiny se budeme zamýšlet jaké to je bydlet na vesnici či ve městě, jaká to má pozitiva či negativa a že velmi důležitý úhel pohledu.

HLAVNÍ ČÁST

A) Život ve městě nebo na venkově?

Žáci jsou rozděleni do dvou skupin A, B (pravá a levá část lavice), skupina A obdrží tabulku město a B tabulku venkov. Do tabulky vyplní alespoň 5 bodů do každého sloupečku. Sloupeček s institucemi se pokusí roztřídit podle toho, co poskytují obyvatelům. Jakmile budou žáci hotovi, odevzdají učiteli.

ŽIVOT VE MĚSTĚ		
Výhody	Nevýhody	Instituce, které jsou ve městě

ŽIVOT NA VENKOVĚ		
Výhody	Nevýhody	Instituce, které jsou na venkově

B) Hra souhlasím, nesouhlasím, nemohu se rozhodnout

Během této aktivity dochází k pohybu po třídě, proto je vhodné, aby žáci upravili prostor třídy tak, aby se v něm dalo pohybovat bez překážek – posunout lavice do středu učebny/na jednu stranu.

Do tří míst v učebně umístí učitel papíry se slovy (souhlasím, nesouhlasím, nemohu se rozhodnout) a žáci se po přečtení jednotlivých názorů učitelem budou přemísťovat. Učitel čte názory žáků z tabulek, které vyplnili (např. Výhodnou života na vesnici je klid.).

Učitel se náhodně zeptá vždy alespoň jednoho z některé ze tří skupin, z jakého důvodu stojí zrovna v tomto místě a souhlasí/nesouhlasí. Často se budeme setkávat s tím, že co je pro jednoho výhodou života ve městě/na venkově, je pro druhého nevýhodou, proto je nutné dát žákům prostor, aby tyto své postoje vysvětlili. Na konci aktivity klade učitel důraz na subjektivní důvody pohledu na věc.

C) Funkce měst a obcí – samostatná práce

Protože mohou žáci výhody a nevýhody pocítovat velmi subjektivně, na základě toho, co slyšeli v předešlých dvou aktivitách, se pokusí odvodit si do sešitu, jaké funkce mají města a venkov v životě občanů.

Posléze si tyto funkce společně přečteme a upozorníme, že se mohou objevit jak ve městě, tak na venkově (např. rekreační funkce). Pokud žáci tápou, může jim učitel napovědět otázkou „*Za čím jezdí občané z venkova do měst a obráceně?*“.

Funkce města: střediska státní správy, střediska průmyslu, obchodu a služeb (kadeřník, kosmetika, autoservis, apod.), funkce obytná, kulturní, rekreační, centra vzdělání (střední a vysoké školy), náboženství, zdravotnictví (nemocnice),

Funkce venkova: obytná, zemědělská, rekreační, malá centra vzdělání (mateřské a základní školy), zdravotnictví (obvodní lékař).

D) Znak obce – diskuse v plénu, relaxační část hodiny

- *Co je to znak obce?*
- *Má naše obec/město svůj znak? Pokud ano, co symbolizuje?*

Navrhni vlastní znak naší obce/města. S návrhem žáci začnou na volný list papíru A4, za domácí úkol dodělají. Příští hodinu odevzdají učiteli.

ZÁVĚR

Zhodnocení hodiny

Všichni žáci se zamyslí, co si během hodiny uvědomili nového a vysvětlí, kde by raději žili, zda ve městě či na vesnici, až budou dospělí a budou mít vlastní rodiny a co je k tomuto rozhodnutí vede. Jeden dobrovolník provede zhodnocení nahlas a porovná se spolužáky.

5.3. Obecní správa a státní správa – 3. hodina

Státní moc i samospráva jsou dva hlavní pojmy, se kterými regionalistika potažmo regionální politika operují. Je nutné, aby žáci pochopili rozdíl mezi těmito dvěma pojmy. V rámci samosprávy je nejzásadnější rozhodování o rozpočtu obce, která získává prostředky skrze svou výdělečnou činnost, ale především od státu (přerozdělování daní), dotacemi a ze strukturálních fondů.

Téma hodiny	Obecní správa a státní správa
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	45 minut
Cíle hodiny	Žák vysvětlí rozdíl mezi státní správou a samosprávou. Žák na příkladu rozliší, o jakou působnost obce se jedná. Žák vysvětlí vlastními slovy, co je to rozpočet obce.
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	státní správa, samospráva, přenesená působnost, samostatná působnost, rozpočet obce, příjem, výdaj
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - frontální výuka - samostatná práce

Pomůcky	rozstříhané lístečky s úkony státní správy a samosprávy
---------	---

ÚVOD

Úvodní otázka na tabuli „*Proč je důležité, aby někdo obec řídil?*“. Žáci na tuto otázku ve zkratce odpovídají do sešitu. Doplnující otázka může být „*Kdo a jak obec řídí?*“ zde už žáci odpovídají jen za pomoci pojmů a píší je na tabuli.

HLAVNÍ ČÁST

A) Uspořádání a rozšíření dosavadních znalostí

Tento zápis vychází a navazuje na předchozí aktivitu a nejedná se jen o výklad a zápis, ale utřídění a doplnění dosavadních znalostí žáků. Odpovědi na minulé otázky propojujeme s žáky s uvedenými pravomocemi a případně se doptáváme pomocí příkladů na ty, které nezazněly.

Obecní samospráva (samostatná působnost)

- obec rozhoduje sama ve vlastních obecních záležitostech, které se týkají zájmu obyvatel obce (není podřízená žádné autoritě), ale nesmí jednat v rozporu se zákonem
- uspokojuje potřeby občanů
- stará se o sociální, kulturní i hospodářský rozvoj obce či ochranu prostředí
- volí orgány obce
- sestavuje rozpočet a hospodaří s majetkem obce
- vydává vyhlášky
- spravuje komunikace, veřejné osvětlení, čistotu, kanalizaci a odvoz odpadů
- veškeré listiny vydané obcí v samostatné působnosti jsou opatřeny obecním razítkem

Státní správa (přenesená působnost)

- stát na obec přenesl úkoly a ta je za něj vykonává
  - např. vydává stavební povolení, osobní doklady, apod.
- obec se řídí zákony a nařízením státu a zajišťuje jejich dodržování
- listiny vydané v přenesené působnosti mají razítko se symbolem státu (kulaté razítko s českým lvem)

B) Rozlišení státní správy a samosprávy

Každý žák si vylosuje jeden správní úkon, rozhodne se, o jakou působnost obce se jedná. Učitel napíše na tabuli pojmy „samospráva“ a „státní správa“ a žáci k nim přiřazují své

správní úkony. Po společné kontrole si každý žák napíše alespoň tři příklady samostatné i přenesené působnosti do sešitu.

Samospráva:

zaplacení faktury za elektřinu na radnici
oprava fasády hasičské zbrojnice
přestupkové řízení za nezaplacení poplatku za psa
schválení rozpočtu obce
rozhodnutí o přístavbě mateřské školy
zrušení obecní/městské policie
přejmenování ulic v obci
navýšení poplatku za odvoz odpadu
schválení sloučení dvou obcí
vyhlášení místního referenda o výstavbě nového nákupního centra

Státní správa:

vydání občanského průkazu
vydání cestovního pasu
úřední ověření podpisu
evidence obyvatel
vydání stavebního povolení
vedení matriky
vydání živnostenského listu
vydání řidičského průkazu
evidence motorových vozidel

C) Rozpočet obce – společný zápis do sešitu

Jedním z nejzásadnějších úkonů v samosprávě obce je hospodaření s vlastním majetkem a vytváření rozpočtu obce, a aby si jej žáci v následující hodině vyzkoušeli na vlastní kůži s dostatkem času, je nutné, aby věděli rozdíl mezi příjmy a výdaji. Proto si společně s učitelem udělají zápis.

Rozpočet obce

- schvaluje koncem předchozího roku, na který je vytvořen (v prosinci 2017 byl schválen rozpočet na rok 2018)
- je rozdělen na dvě části – příjmy a výdaje
  - o příjmy tvoří daně, kapitál a dotace
  - o výdaje jsou náklady spojené s výkonem samostatné působnosti nebo investice

ZÁVĚR

Reflexe hodiny

Učitel napíše na tabuli větu podobnou jako na začátku hodiny „*Proč je důležité, aby někdo obec řídil, kdo tak činí a jakým způsobem?*“ a vybraní žáci na ní odpovídají, tentokrát ale za pomoci nově získaných znalostí.

5.4. Hospodaření obce – 4. hodina

To jakým způsobem rozhoduje obec o svém hospodaření určuje, jak bude úspěšná. Bude-li v regionu patřit mezi ekonomicky slabší či silnější, jaká bude životní úroveň jejích obyvatel. V této hodině si žáci prakticky vyzkouší, co to obnáší vydávat finanční prostředky, které obec získala ze státního rozpočtu, svým hospodařením, z dotací státu a strukturálních fondů EU.

Téma hodiny	Hospodaření obce
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	45 minut
Cíle hodiny	Žák vysvětlí pojem rozpočet obce. Žák aplikuje znalosti o obecním rozpočtu do reálné situace.

	<p>Žák sám zaujme roli ve skupině a diskutuje o svém návrhu.</p> <p>Žák rozliší druhy rozpočtů.</p>
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	rozpočet obce, výdaj, příjem, druhy rozpočtů, dotace, strukturální fondy EU
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - samostatná práce - skupinová práce - učení zážitkem
Pomůcky	pro každou skupinu, papíry A4, psací potřeby, balíček 50 fazolí pro každou skupinu, lísteček s příjmy

ÚVOD

Cílem dnešní hodiny bude si vyzkoušet, jaké to je hospodařit s obecními financemi.

Žáci budou rozděleni vhodnou metodou do skupin po čtyřech a v takto vzniklých skupinách se společně usadí ke dvěma spojeným lavicím a vymyslí název obce = název skupiny.

HLAVNÍ ČÁST

Každá skupina má k dispozici volné listy papíru, psací potřeby, pytlíček se 70 fazolemi a soupis příjmů rozpočtu obce. Fazole představují peníze, které má obec k dispozici.

Příjmy obce

Daňové příjmy	30 fazolí
Příjmy za pronájmy obecních bytů a jiných obecních nemovitostí	10 fazolí
Prodej jedné obecní budovy	10 fazolí
Státní dotace na vybudování nové čističky odpadních vod v obci	5 fazolí
Dotace na čističku z fondů Evropské unie	13 fazole
Státní dotace na opravu silnice v Kozí ulici	2 fazole
Celkem	70 fazolí

Žáci dostanou do skupiny soupis příjmů obecního rozpočtu, v prvních pěti minutách se s ním seznámí. Učitel poté dává postupně skupinám zvukový signál a sděluje jim úkol, který bude následovat. Výdaje obce si žáci zapisují a papírky a tvoří k nim hromádky s fazolemi.

Výdaje obce

1. Obec zaplatí 20 fazolí za novou čističku odpadních vod.
2. Oprava Kozí ulice činí 3 fazole.
3. Zákonem stanovená rezerva v rozpočtu činí 10 % z celkových příjmů obce.
4. Faktura na 2 fazole za elektřinu a plyn pro Obecní úřad.
5. 3 fazole na platy obecních zaměstnanců.
6. Rozmyslete se, zda obec investuje 5 fazolí do navýšení autobusových spojů do naší vesnice nebo do dětského hřiště v místním parku, také za 5 fazolí. Další možností investice je. Investice byly slíbeny ve volbách.
7. Poplatek 5 fazolí na kanalizaci a veřejné osvětlení.
8. Splátka obecního úvěru z dřívější investice 5 fazolí.
9. Nenadála havárie elektřiny, faktura za opravu elektrického vedení 2 fazole.
10. 3 fazole na provoz základní školy.
11. Kolik činí volné prostředky (kolik fazolí)? Sami rozhodněte, kam by je mohla obec investovat. (Žáci si musí sami dopočítat.)

Posléze následuje společný zápis do sešitu – druhy rozpočtů (nejen obce).

Druhy rozpočtu

- a) přebytkový – příjmů je více než výdajů
- b) vyrovnaný – příjmy a výdaje jsou stejné
- c) schodkový – výdajů je více než příjmů

Jedním z příjmů rozpočtu byla dotace ze strukturálního fondu EU. Žáci se zamyslí, proč nám EU přispívá, kde se berou tyto finanční prostředky a jak je může obec získat.

Zhodnocení skupinové práce – každý žák vyplní tabulku, kterou odevzdá učiteli. Žáci odpovídají za pomoci „smajlíků“.

HODNOCENÍ aktivity	😊	☹️
Zapojil/a jsem se do aktivity skupiny.		
Mým názorům bylo nasloucháno.		
Byl/a jsme vůči ostatním ohleduplný/á.		
Spolupracoval/a jsme s celým týmem.		
Názory ostatních jsme kriticky zvažoval/a.		
Byl/a jsme tvořivý/á.		
Aktivita mě přiměla přemýšlet jinak, než jsem zvyklý/á.		

ZÁVĚR

Zadání domácí úlohy

Žáci prozkoumávají okolí svého bydliště a hledají tabule, na kterých jen napsáno, že na projekt přispěla Evropská unie. U takovéto tabule se vyfotí a ukáží učiteli.

5.5. Obecní úřad a orgány obce – 5. hodina

Téma hodiny	Obecní úřad
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	2 x 45 minut
Cíle hodiny	<p>Žák vysvětlí, kdo je starosta a popíše jeho práci.</p> <p>Žák popíše fungování obecního úřadu a vyjmenuje odbory na obci.</p> <p>Žák identifikuje úkony, které provádějí odbory obecního úřadu.</p> <p>Žák si osvojí pojmy obecní zastupitelstvo a rada a vysvětlí, za jakých okolností tyto orgány vznikají.</p> <p>Žák shrne za pomoci vlastní textu informace o obci.</p>
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	obecní úřad, starosta, místostarosta, odbor, druhy odborů
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - frontální výuka - samostatná práce - skupinová práce
Pomůcky	hrací kartu obecní úřad, úkony na odborech, nůžky a lepidlo (mají žáci)

ÚVOD

Každý žák zodpoví následující otázky do sešitu. Tyto otázky slouží jako úvod k následující aktivitě a pracuje s prekoncepty žáků.

- Co je to obecní úřad?

- Jak se jmenuje obecní úřad ve městě?
- Kdo stojí v čele tohoto úřadu?
- Proč chodí občané na obecní úřad a co tam řeší?
- V jaké budově sídlí obecní úřad?

A) Aktivita na porozumění pojmů samospráva a státní správa (20 min)

Žáci si vylosují jeden ze 4 obecních/městských úřadů:

- 1) Obecní úřad Horní Dolní
- 2) Obecní úřad Čabajkovice
- 3) Městský úřad Velká louka
- 4) Úřad městské části Praha 99

Dle názvu úřadu utvoří skupiny a do nich si připraví nůžky a lepidlo. Od učitele obdrží hrací kartu s obecním úřadem, kde mají za úkol doplnit 9 odborů, které učitel předepíše na tabuli, a seznam úkonů, které na nich lze provádět. Úkolem žáků je kartičky rozstříhat a nalepit ke správnému odboru. Vzniklé koláže rozmístíme tak aby na ně všichni viděli, a společně porovnáme.

Přiřaďte následující úkony k příslušným obecním odborům.

Vyřízení žádosti o pozastavení živnosti (podnikání).
Zamluvení termínu sňatku.
Organizace koncertu.
Nahlášení podezření týrání dětí u sousedů.
Dotaz na zápis dítěte do školy.
Žádost o příspěvek na bydlení.
Odstranění padlých stromů po vichřici.
Žádost o vydání parkovací karty pro osobu se sníženou pohyblivostí.
Nahlášení záškoláctví.

Hrací karta obecní úřad

Žáci si ve skupině do hrací karty doplní jednotlivé odbory, se kterými se můžeme na úřadech setkat. Zda je to správně si ověří přiřazováním rozstříhaných kartiček.

OBECNÍ ÚŘAD HORNÍ DOLNÍ	OBECNÍ ÚŘAD ČABAJKOVICE
MĚSTSKÝ ÚŘAD VELKÁ LOUKA	ÚŘAD MĚSTSKÉ ČÁSTI PRAHA 99

Reflexe aktivity

- *Jak ses cítil ve skupině? Zvednutá ruku – velmi dobře, předpažená ruka – dobře, ruka podél těla – nic moc.*
- *Jaký je rozdíl mezi obecním a městským úřadem a úřadem městské části? Kde se s nimi setkáme? – Odpovídají dobrovolníci.*

B) Systematizace zkušeností a znalostí do sešitu

Obecní úřad (ve městech městský úřad, ve statutárních městech magistrát)

- úřad samosprávy občanů a úřad, který v obci zastupuje stát
- plní úkoly zadané zastupitelstvem obce
- tvoří jej:
  - starosta
  - zástupce starosty = místostarosta
  - zaměstnanci úřadu – ti bývají rozčleněni do odborů dle jednotlivých úseků
    - odbory vznikají v těchto úsecích:
      - ekonomický (výběr místních poplatků, zpracování rozpočtu)
      - sociálních věcí (vyplácí sociální dávky, spravuje azylové domy)
      - vnitřních věcí – matrika (evidence obyvatel, OP, cest. pasy)
      - stavební (povolení, změny a realizace staveb, kolaudace)
      - životního prostředí (péče o pořádek a čistotu obce)
      - dopravy
      - živnostenských (vydávání živnostenských listů)
      - školství a kultury (péče o vzdělání a kulturní život v obci)

ZÁVĚR

S žáky se podíváme na webové stránky naší obce a zjistíme, jaké odbory jsou zde zřízeny, jakou mají pracovní dobu a s jakým problémem tam můžeme přijít.

5.6. Orgány obce - 6. hodina

ÚVOD

Metoda 5W (who, what, where, when, why? + how – kdo, co, kde, kdy, proč + jak?)

Žáci si napíší do sešitu na každý řádek jedno tázací slovo. Učitel zadá téma „OBEC“ a dá žákům 5 minut na samostatnou práci, tj. odpovědět na tato tázací slova v kontextu zadaného pojmu.

HLAVNÍ ČÁST

A) Společná systematizace poznatků a společná tvorba zápisků

Žáci jsou rozděleni do tří skupin, každá skupina obdrží text o jednom z orgánů obcí, jejich úkolem je rozhodnout, co je z textu nejdůležitější a vytvořit pro své spolužáky výpisky o minimálně 5 bodech. Tyto výpisky potom někdo ze skupiny čitelně napíše na tabuli a po kontrole či případném doplnění učitelem, si je žáci zapíší do sešitů.

Obecní zastupitelstvo (městské zastupitelstvo)

Obecní zastupitelstvo se ve městech nazývá městské zastupitelstvo a rozhoduje o tom, jak se bude nakládat s finančními prostředky obce. Je to tedy nejvyšší orgán obce, který má od pěti do padesáti pěti členů, kteří jsou zvoleni v komunálních (obecních) volbách a zastupují své občany při rozhodování o obecních věcech. Mandát zastupitele je 4 roky. Hlavním úkolem zastupitelstva je schvalovat rozpočet, vydávat obecní vyhlášky, rozhodovat např. o opravách chodníků, zřízení hřiště, pořádání plesů, vítání nových „občánků“. Zastupitelstvo také může zřídit obecní policii. Zasedá a rozhoduje (hlasuje) veřejně, každé zasedání má svůj zápis, který si mohou občané přečíst na úředních deskách obce. Ze svých členů volí starostu/primátora a jeho zástupce (místostarostu) a také obecní/městskou radu.

Obecní rada (městská rada)

Obecní/městské zastupitelstvo volí ze svých členů orgán jménem obecní/městská rada. Jejím úkolem je vykonávat rozhodnutí zastupitelstva obce/města. Má vždy lichý počet, aby bylo snazší se na něčem shodnout a to pět až 11 členů. Pokud má ale obec méně než 15 členů zastupitelstva, radu vůbec nemusí volit a její funkci vykonává starosta obce. Ve městě se městská rada volí vždy.

Starosta (primátor)

Za nejvyššího představitele samosprávy je považován starosta obce/primátor města. Ten je volen z řad zastupitelů. Většinou se jedná o předsedu politické strany, která vyhrála ve volbách. Každý starosta má svého jednoho nebo více zástupců a ti se nazývají místostarostové. Starosta zastupuje obec navenek a je přítomen všem důležitým jednáním. Úkolem starosty je

uzavírat jménem obce na základě rozhodnutí zastupitelstva obce různé smlouvy, najímat zaměstnance obecního úřadu a informovat občany o činnostech obce.

ZÁVĚR

Reflexe probraného učiva formou otázek. Učitel pokládá otázku, žáci se hlásí a před celou třídou odpovídají.

- *Kolik členů má zastupitelstvo v naší obci/městě?*
- *Kde nalezneš zápis ze zasedání zastupitelstva?*
- *Jak se jmenuje náš starosta/primátor?*
- *Co je to mandát?*
- *Kdo stojí v čele hlavního města Prahy?*
- *Pokud má obec 10 zastupitelů, musí zřizovat i obecní radu?*

5.7. Ideální obec – 7. hodina

Téma hodiny	Ideální obec
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	45 minut
Cíle hodiny	Žák je schopen si představit, jak vypadá ideální obec. Žák posoudí, za jakých podmínek je vhodné mít v obci danou instituci.
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	obec, instituce v obci
Metody a formy	<ul style="list-style-type: none"> - skupinová práce

výuky	- samostatná práce
Pomůcky	výchozí text o obci,

ÚVOD

Učitel napíše na tabuli pojmy „*ideální, prosperovat, konkurenceschopnost, rentabilita*“ a úkolem žáků je tyto pojmy vysvětlit. Pokud tápou, využijí k tomu slovník cizích slov (knihu nebo online).

HLAVNÍ ČÁST

Ideální obec -

Žáci pracují ve dvojici. Nejprve se seznámí s tím, co tvoří výchozí obec. Obdrží texty o obci.

Obec XY se nachází v hornaté krajině, z jedné strany je obklopena skálou z druhé úrodnými loukami. Okresní město je vzdáleno 30 km a v okruhu 5 km není žádná jiná vesnice. Obec XY má 400 obyvatel, tvoří ji tři bytovky, většina obyvatel tedy žije v rodinných domech a dvě rodiny v hospodářských usedlostech s bohatou historií. 20 % obyvatel vesnice pracuje v zemědělství, ostatní práce schopní vyjíždějí za prací osobními automobily nebo autobusem, který jezdí 3x denně. Jednou za dva dny (pondělí, středa, pátek) přijíždí do vesnice pojezdová prodejna.

Dostanou A4 papír (mohou si tam psát informace o obci, které slyšeli) a napíší si na něj pojmy:

- banka	- zdravotní středisko
- samoobsluha	- kostel
- supermarket	- penzion
- veterinární ordinace	- park
- vlaková zastávka	- knihkupectví
- škola	- koupaliště
- obecní policie	- pošta

Úkolem dvojice je rozhodnout, kterých 9 z výše jmenovaných institucí, by bylo pro obec přínosem a proč. Svůj výběr priorit přečtou celé třídě a vysvětlí, pro jaké skupiny obyvatel by

tyto služby byly potřebné a posoudí, zda by mohly prosperovat a případně za jakých podmínek by se mohli uživit.

Reflexe:

- *Dařilo se ti prosadit svůj názor?*
- *Vyslechl/a jsi názor druhého do konce, než jsi ho zamítl/a?*
- *Zvažoval/a jsi názory druhého ze dvojice?*
- *Přiměla tě aktivita přemýšlet jinak, než jsi zvyklý/á?*

5.8. Obecní volby – 8. hodina

Komunální volby jsou nedílnou součástí fungování státní moci. Jejich výsledek ovlivňuje jakým směrem se bude vyvíjet regionální politika v daném regionu, proto je důležité, aby žáci znali průběh voleb a pluralitu kandidátů.

Téma hodiny	Obecní volby
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	45 minut
Cíle hodiny	<p>Žák kriticky zhodnotí článek o volbách a vybere z něj důležité informace.</p> <p>Žák popíše průběh komunálních voleb.</p> <p>Žák uvede argumenty pro zvolení kandidáta v komunálních volbách.</p> <p>Žák vyhodnotí, proč je dobré, aby chodili občané k volbám</p>
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské

Pojmy a fakta	obecní/komunální volby, pasivní a aktivní volební právo, politická strana, politické hnutí, kandidát, mandát, volební kampaň
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - metoda kritického myšlení I.N.S.E.R.T. - samostatná práce - diskuse - brainstorming
Pomůcky	text o komunálních volbách pro všechny žáky, text: <i>LUŽINA MÁ SVÉ PROBLÉMY</i>

ÚVOD

Brainstorming – komunální volby

Žáci chodí k tabuli a sami zapisují pojmy, které je napadnou.

HLAVNÍ ČÁST

A) Představení nové metody - I.N.S.E.R.T

- Metoda pro efektivnější porozumění, která umožňuje podrobně zpracovat předložený text a případně jej následně tvůrčím způsobem rozvíjet.
- Žáci si text individuálně pečlivě pročítají a k jednotlivým pojmům a větám přiřazují předem dohodnutá znaménka.
  - Znamá myšlenka – odškrtnu (fajfka)
  - Nový poznatek – znaménko „+“
  - Myšlenka, se kterou nesouhlasím – znaménko „-“
  - Pojem, o kterém se chci dozvědět více – znaménko „?“
- Znaménka píše před řádek, kde je informace, číňte tak hned během prvního čtení.

B) Komunální volby

Každý žák obdrží od učitele text a bude jeho úkolem jej za pomoci metody I.N.S.E.R.T. zpracovat.

„Komunální volby (také volby do obecních zastupitelstev) jsou jedny z voleb, konaných v rámci politické soutěže stran a hnutí v České republice. Komunální volby se týkají volby politických zástupců občanů v nejnižších územních správních celcích, tedy v obcích a městech.

Komunální volby se konají pravidelně každé čtyři roky, není-li zavedeno k dřívějšímu termínu dalších voleb (například pokles členů zastupitelstva pod předepsaný počet).

Komunálních voleb se může aktivně zúčastnit každý občan konkrétní obce starší 18 let, a to na přihlášené kandidátní listině stran, hnutí nebo nezávislých sdružení. Počet kandidátů a tedy i počet možných získaných mandátů ve volbách se liší dle počtu obyvatel té které obce. Pasivně (být volen) se voleb může zúčastnit občan obce starší 18 let.

Předposlední komunální volby se konaly v říjnu roku 2010 a zúčastnilo se jich 48,5 % obyvatel oprávněných k volbě. Celkem bylo v rámci nich zvoleno 62 178 zastupitelů, přičemž nejvíce z nich, 49 %, se rekrutovalo z místních nezávislých sdružení kandidátů. Z velkých politických stran byla nejúspěšnější ČSSD, která získala v rámci obcí celé České republiky 4 584 mandátů v zastupitelstvech. Poslední komunální volby se konaly v roce 2014, opět nejúspěšnější byli nezávislí kandidáti a v říjnu roku 2018 nás čekají volby další.“⁴⁶

C) Reflexe aktivity – Komunální volby

Žáci odpovídají na učitelovy otázky a vzájemně si je vysvětlují, neví-li, odpověď formuluje učitel.

- *Jaké informace máte s fajfkou (jsou vám, již známe)?*
- *Co nového jste v textu našli?*
- *Která informace v textu je v rozporu s tím, co znáte?*
- *O čem se chcete dozvědět více? Je v textu něco nejasného?*

Pravděpodobně bude nutné vysvětlit žákům, jaký je rozdíl mezi politickým hnutím a stranou.

D) Podle čeho vybírají občané své zastupitele ve volbách?

Žáci vysvětlují, kdo je kandidát. Poté dostanou na výběr několik situací v obci a jejich úkolem bude rozhodnout, kdo bude cílová skupina voličů (důchodce, matka na mateřské, osmnáctiletý student gymnázia, apod.), když se kandidáti rozhodnou mít jednu z těchto situací jako prioritu ve své volební kampani.

---

⁴⁶ Komunální volby. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z <http://politickymarketing.com/glossary/komunalni-volby>

Kandidát = člověk, který se uchází o nějaké místo, funkci. Ve volbách jsou kandidáti lidé, kteří chtějí být zvoleni. Z kandidátů si pak voliči vybírají, koho opravdu zvolí svým zástupcem.

LUŽINA MÁ SVÉ PROBLÉMY

Obec Lužina má problémy asi jako každá jiná obec a ty je nutné řešit. Nyní se nacházíme před volbami do obecního zastupitelstva a každý kandidát nabízí řešení problémů, na které se chce zaměřit. Ten kdo bude zvolen, pak musí dokázat, že umí své sliby plnit.

- Před lety v obci zanikla mateřská škola, protože do ní chodilo málo dětí. Nyní se do nově postavených domů na kraji Lužiny přistěhovalo mnoho rodin s malými dětmi a musejí je vozit.*
- Autobusové spojení mezi Lužinou a vedlejším městem Mokřina se v posledních letech omezilo pouze na spoje brzy ráno do města a odpoledne zpět. Lidé však potřebují do Mokřiny nejen ráno do školy a do zaměstnání, ale i během dne k lékaři, na nákupy či úřady.*
- Ve středu obce chybějí chodníky. Nebezpečné je to zvláště v blízkosti zastávky autobusu a školy, kde děti musejí chodit po krajnici vozovky.*
- V Lužině není místo, kde by si mohly hrát děti a kde si dospělí mohou sednout na lavičku. Řešením by mohla být úprava prostoru před obchodem na dětském hřišti s lavičkami.*
- Na okraji obce vyrostla čtvrt' nových rodinných a bytových domů. Dostavěné byly teprve nedávno, a tak sem zatím vede jen stará rozbitá silnice a chodníky chybějí úplně. V této části ještě není vybudováno veřejné osvětlení.*

ZÁVĚR

Několik dobrovolníků odpoví na otázku: „Proč by měli občané chodit k volbám?“.

5.9. Kraje České republiky – 9. hodina

V této hodině se budou žáci zabírat rozdíly mezi kraji přirozenými a kraji vzniklými na základě administrativního dělení pro snazší uplatnění státní moci.

Téma hodiny	Kraje ČR
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	45 minut
Cíle hodiny	Žák pracuje s mapou a na ní vyznačuje důležitá místa. Žák vyhledává a třídí informace z internetu a využívá je k plnění zadané práce.
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	kraje ČR, krajská města, slepá mapa, obyvatel, hejtman, krajský úřad, historické a přírodní památky
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - samostatná práce - skupinová práce - práce s mapou a internetem
Pomůcky	rozstříhaná slepá mapa ČR pro všechny skupiny, list s otázkami pro všechny skupiny

Žáci ke své práci potřebovat internet, proto doporučuji zajištění učebny IKT nebo možnost využívat mobilní telefony s internetovým připojením.

ÚVOD

Motivace

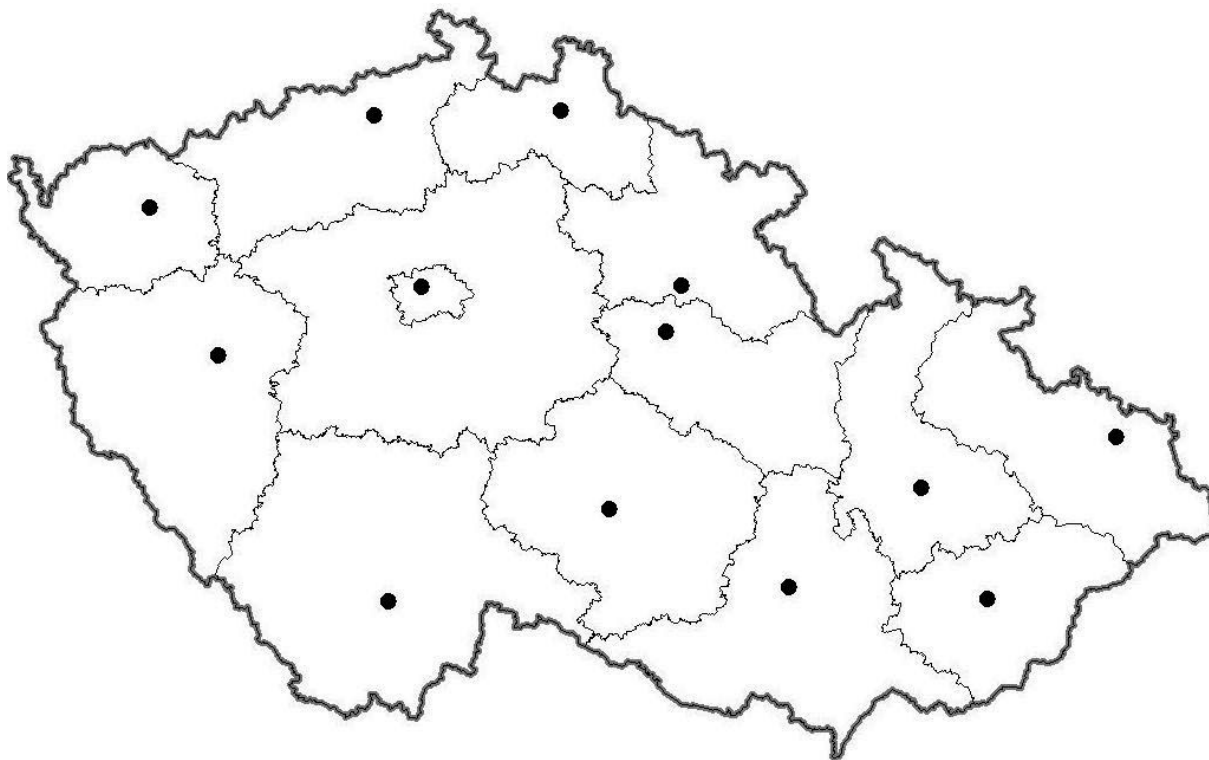
Každý žák si napíše následující pojmy a vysvětlí jejich význam, případně užije ve větě tak, aby byl jejich význam zcela zřejmý.

„krajský, krajový, krajan, krajina, krajní“

HLAVNÍ ČÁST

A) PRÁCE S MAPOU ČR

Učitel rozdělí žáky do tříčlenných skupin. Žáci obdrží od učitele papír s otázkami a rozstříhanou slepou mapu ČR⁴⁷. Úkolem žáků bude mapu správně sestavit a na připravený papír nalepit. Dále doplní názvy jednotlivých krajů a krajských měst.

B) PRÁCE S INTERNETEM

Skupiny mají za úkol podle internetu zkontrolovat názvy krajů a krajských měst. Dále najdou webové stránky příslušného krajského úřadu a zjistí si odpovědi na následující informace. Všichni dohledávají data o kraji, ve kterém se nachází jejich škola.

- *Kde sídlí krajský úřad?*
- *Kolik obyvatel má tento kraj?*
- *co se krajský úřad stará?*

---

⁴⁷ Slepá mapa – kraje České republiky. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z https://www.google.cz/search?q=slep%C3%A1+mapa+kraje+%C4%8D+test&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=ZFob6jNxXCkR6M%253A%252Cz8571Ss4Tn7QXM%252C_&usg=__Kak7Saul3g_Z2Vp-06i_jREAYr4%3D&sa=X&ved=0ahUKewiphveBxL7aAhUPaVAKHd0zCQ4O9OEIPTAD#imgsrc=8GkATJ_8XX0zpM:

- *Kdo je aktuálním hejtmanem kraje?*
- *Jaká obec je nejmenší v kraji?*
- *Co je pro tento kraj specifické z pohledu přírody a průmyslu?*
- *Vyhledají jednu historickou a jednu přírodní památku v tomto kraji.*
- *Kolik kilometrů to je z naší obce/města do krajského města ve vybraném kraji?*

ZÁVĚR

Společná kontrola skupinové práce – odpovědi na otázky.

Reflexe hodiny

Každý žák sdělí třídě jaká informace, kterou dnes dohledal, pro ně byla zcela nová nebo jej zaujala.

5.10. Přírodní a historické památky, významné osobnosti – 10. hodina

Dalo by se namítnout, že toto téma nesouvisí s regionalistikou. Ale zaměříme-li se na poznání žakovy identity, která vzniká poznáním místa, kde žije, z čeho pochází, jak to tu bylo před ním a má-li být na co hrdý, není tomu tak. Občan, který si uvědomuje svou identitu, je ten, který pěstuje aktivní občanství a přispívá svým jednáním k chodu nejen komunity či mikroregionu, ale i celého kraje a státu.

Téma hodiny	Přírodní a historické památky, významné osobnosti
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	45 minut
Cíle hodiny	Žák vytvoří charakteristiku o památce či osobnosti na základě kritického posouzení informací. Žák prezentuje vlastní video, jež zachycuje specifika památky/osobnosti.
Klíčové kompetence	- k učení - k řešení problému

	<ul style="list-style-type: none"> - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	historické a přírodní památky, významné osobnosti, turistická mapa
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - samostatná práce - skupinová práce - práce s mapou - diskuse
Pomůcky	turistická mapa obce a jejího okolí, samolepicí papírky

Jelikož zadání vycházející z této hodiny bude vyžadovat práci s multimediální technikou, doporučuji učitel, aby se domluvil s vyučujícím informačních technologií, zda by byl ochoten žákům pomoci s videem. A na základě mezipředmětových vazeb by žákům mohl poskytnout technickou podporu.

ÚVOD

Tichý brainstorming – pojem „památka“

Každý žák si vezme samolepicí papírky a na jednotlivé napíše vždy jednu myšlenku, která ho napadla k pojmu „památka“. Společně poté žáci utřídí tyto myšlenky, stejné nalepíme na sebe, ostatní podle toho, jestli se jedná o významnou osobnost, historickou či přírodní památku.

HLAVNÍ ČÁST

A) Jaké památky jsou na mapě – diskuse

Učitel si s žáky sedne dokola (na židle nebo na koberec) a doprostřed dá turistickou mapu obce a jejího okolí. Žáci se orientují na mapě a společně vyhledávají významná místa v obci a jejím okolí, diskutují o nich a říkají, proč tam jsou. Soustředí se především na historické a přírodní památky a nezapomenou zmínit významné osobnosti či tradice, které pocházejí z jejich regionu (ten můžeme rozšířit až na mezoregion=kraj). Učitel doplní významná místa, osobnosti a tradice, které nezazněli.

B) Zadání aktivity – Video o ....

Učitel nechá žáky, aby utvořili dvojce. Každá dvojice má za úkol si vybrat jednu z dříve zmíněných památek, osobností či tradic z jejich regionu a natočit o ní video. Každá dvojice by měla mít své vlastní téma (pokud je to možné), aby se žáci při prezentaci seznámili s co nejvíce památkami nebo osobnostmi v jejich okolí.

Náležitosti videa:

- minimálně jedno-minutové video
- objeví se na něm záběry nebo fotky vybraného místa/osobnosti/tradice
- bude doplněno o mluvené slovo (! nikoliv jen titulky)
- může obsahovat popisky
- video odpoví na základní otázky: co, kdo, kde, kdy, jak a proč

Dvojice si zaznamenají náležitosti videa a datum odevzdání Datum si stanoví učitel a pamatuje při tom, že žáci tvoří video pro své spolužáky, proto je dobré věnovat jednu hodinu jejich promítání. Doporučovala bych tím uzavřít celý tematický celek, tedy udělat 14. hodinu prezentaci videí.

ZÁVĚR

V posledních chvílích hodiny ponechá učitel žákům čas, aby se v párech domlouvaly, kdo co zajistí a jakým způsobem zajistí, domluvili si první setkání.

5.11. Já, aktivní občan

Cílem těchto tří vyučovacích hodin je, aby si žáci uvědomili, že je může trápit stejná věc jako jejich spoluobčany (spolužáky) a pokud budou spolupracovat, mohli by být schopni s takovýmto problémem něco udělat. Minimálně na problém upozornit.

Téma hodiny	Já, aktivní občan
Vzdělávací oblast - tematický celek	Člověk a společnost - Naše obec, region a kraj
Ročník	6. ročník
Doba trvání hodiny	3 x 45 minut
Cíle hodiny	Žák se zamýšlí nad pozicí občana v obci.

	<p>Žák si uvědomí paralelu mezi prostředím školy a veřejným.</p> <p>Žák analyzuje, systematizuje své emoce a porovnává je s emocemi ostatních žáků.</p> <p>Žák vyhotoví závěr o negativně vnímaném místě v okolí školy.</p> <p>Žák navrhne možné řešení pro zlepšení situace v negativně vnímaném místě v okolí školy.</p> <p>Žák zhodnotí a uvede klady a zápory své práce ve skupině.</p>
Klíčové kompetence	<ul style="list-style-type: none"> - k učení - k řešení problému - komunikativní - personální a sociální - občanské
Pojmy a fakta	pocit, emoce, respondent, průzkum, aktivní občan, veřejná místa,
Metody a formy výuky	<ul style="list-style-type: none"> - samostatná práce - skupinová práce - dotazníkové šetření
Pomůcky	mapa školy a jejího okolí pro každou skupinu a 1x ve větším formátu, pastelky, fixy, samolepicí papírky

5.11.1. Aktivní občan – 11. hodina

ÚVOD

Motivační aktivita - brainstorming

Učitel napíše na tabuli slova „obecní úřad“ a pojmy, které se žákům vybaví, zapisuje na tabuli. Jelikož byly obecní úřad a orgány obce probírány předešlé hodiny, měli by se objevit definice i činnosti, které OÚ provádí, učitel je takto systematizuje. Pokud se škola nachází ve městě, pracuje učitel celou hodinu s pojmem městský úřad.

HLAVNÍ ČÁST

A) Aktivní občan

Každý žák si zapíše tato dvě slova pod sebe do sešitu, tak aby bylo každé písmenko na jednom řádku. Jeho úkolem bude ke každému písmenku vymyslet vlastnost, kterou by měl mít aktivní občan (písmeno může být kdekoliv ve slově).

B) Kdo může co ovlivnit?

Učitel napíše na tabuli tři oddělení 1. obecní úřad, 2. já = občan, 3. odborníci a nechá žáky losovat lístečky s různými situacemi, které se mohou odehrávat v obci. Žáci pak sami přiřazují nalosované lístečky se situacemi do jednotlivých oddělení.

Během této aktivity si žáci uvědomí, že pokud budou aktivními všímavými občany mohou mnoho situací ovlivnit sami u některých je nutná přítomnost osob z jiných oddělení.

Žáci poté navrhnou vlastní situace a třídí je do jednotlivých oddělení.

Situace⁴⁸

kousek za obcí začíná hořet louka	místní sochu v obci hanobí stará bota
v obci se propadá most	soused mi krade jablka ze stromu
v místním parku popijí nezletilí alkohol	popeláři mi nevyvezli popelnici
chtěl bych přikoupit pozemek	po obci se potuluje neznámý pes
když jsem nebyl doma, někdo nám rozbil okno	ze střechy zámku padají tašky
za kostelem vzniká skládka	na ulicích jsou odpadky
silnice jsou v dezolátním stavu	nemohu v obci najít zaměstnání
místní garáže někdo pomaloval	v bytě se mi porouchalo topení
v obci se rozvodnil potok	chci si v obci otevřít krámk
jsem vlastníkem malinkého psa	chtěl bych vyměnit byt
na dvoře mám hromadu listí	přivezli mi objednané uhlí
jsem nezaměstnaná a bez peněz	chci uspořádat v obci koncert pro občany
potřebuji natřít plot	chci se na jaře vdávat

⁴⁸ *Situace v obci*. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z <http://www.obcankari.cz/edukacni-material-ja-obcan-samosprava>

chci na slavnostech prodávat meče	mám problémy s vyvážením popelnice
v obecním domě nejede výtah	továrna pouští chemikálie do řeky
v obchodě šidí zákazníci	soused spadl ze žebříku a je raněný

C) Paralela mezi obcí a školou

Žáci jsou rozděleni do skupin po třech. Jejich úkolem je vymyslet k místu ve škole adekvátní místo veřejné. Pokud jim to činí potíže, či mnoho míst chybí, učitel jim rozdá nápovědu v podobě seznamu veřejných míst.

Hrací plán – místa ve škole a místa veřejná⁴⁹

MÍSTA VE ŠKOLE	„OBEČNÁ MÍSTA“ – místa veřejná
ŠKOLNÍ ŘÁD	
ŠKOLNÍ JIDELNA	
ŠKOLNÍ KANTÝNA	
ŠKOLNÍ CHODBA	
KROUŽEK CHOVATELSTVÍ	
ŠKOLNÍ KLUB	
ŠKOLNÍ NÁSTĚNKA	
ŠKOLNÍ ČASOPIS	
ŠKOLNÍ ROZHLAS	
ŠKOLNÍ KNIHOVNA	
SCHRÁNKA DŮVĚRY	
KONZULTACE S UČITELEM	
TŘÍDNÍ SAMOSPRÁVA	
ŠKOLNÍ PARLAMENT	

⁴⁹ Místa ve škole a místa veřejná. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z <http://www.obcankari.cz/edukacni-material-ja-obcan-samosprava>

ZÁSTUPCE TŘÍDY V PARLAMENTU	
PARTA SPOLUŽÁKŮ SE STEJNÝM NÁZOREM	

Veřejná místa a aktivity: fast food, hudební klub, městský knihovna, obecní rozhlas, obecní samospráva, obecní zastupitel, obecní zpravodaj, ombudsman, schránka pro nápady, politická strana/hasiči/fotbalisti, restaurace/kavárna, ulice, úřední deska/plakátovací plochy, úřední hodiny OÚ, zahrádkáři/DDM, zákony a Ústava ČR, zastupitelstvo obce.

ZÁVĚR

Reflexe hodiny

Každý si do sešitu napíše odpověď na otázku „*Proč je důležité být aktivním občanem?*“.

5.11.2. Pocitová mapa - 12. hodina

V první fázi se žáci ponoří do tématu „emoce v blízkém okolí“. Ve skupině pak zpracují pocitovou mapu⁵⁰ a vytvoří sadu otázek pro respondenty. Ty v další fázi vyzpovídají a porovnají se svou pocitovou mapou. Nakonec na základě sebraných odpovědí navrhnou, jakým způsobem by bylo možné něco změnit, aby se to tomto místě necítili nepříjemně.

ÚVOD

Otázky na třídu

Na začátku hodiny pokládá učitel sadu otázek: „*Cítíte se v okolí školy bezpečně nebo jsou místa, která ve vás vyvolávají nepříjemné pocity? Z jakého důvodu? Jaké pocity kromě strachu v těchto místech míváte? Co ovlivňuje, že se na takových místech takto cítíte?*“

HLAVNÍ ČÁST

A) Skupinová práce na pocitových mapách

Učitel rozdělí žáky do skupin po třech nebo 4 žácích. Do každé skupiny dá černobílou mapu širšího okolí školy případně obce. A zadá žákům, aby za pomoci barev (fixů a pastelky) vyjádřili, jaké pocity mají v jednotlivých částech obce. Zdůrazní, aby nezapomněli na legendu (co která barva znamená), na popisky použijí samolepící papírky.

⁵⁰ *Pocitová mapa okolí mého bydliště.* [cit. 2018-04-16]. Dostupné z [http://www.geografienasbavi.cz/files/files/korespondencni%20seminar/Zadani-ulohy_Pocitova-mapa-okoli-meho-bydliste\(1\).pdf](http://www.geografienasbavi.cz/files/files/korespondencni%20seminar/Zadani-ulohy_Pocitova-mapa-okoli-meho-bydliste(1).pdf)

B) Příprava otázek pro průzkum

Jakmile budou s mapou žáci hotovi, připraví si sadu otázek, které jim pomohou zjišťovat pocity od respondentů v rámci průzkumu, který čeká. Je důležité, aby se žáci neptali jen na samotné emoce v určité místě, ale také co ty to emoce způsobuje (Jaké pocity máš u rybníka? Proč špatné?). Ve skupině si dále musí rozdělit role, kdo bude respondenty zpovídat (jednotlivec, dvojice, celá skupina), jak budou data zaznamenávat, vezmou si s sebou mapu obce, apod.

ZÁVĚR

Doplňující informace k průzkumu

V poslední části hodiny učitel žákům oznámí, že průzkum musí proběhnout na půdě školy o přestávkách. Mohou se ptát spolužáků, učitelů i zaměstnanců školy a minimálně by měli vyzpovídat 20 respondentů.

Zbyde-li v hodině čas, mnou si žáci vyzkoušet dotazování vzájemně ve třídě.

5.11.3. Analýza pocitové mapy a průzkumu - 13. hodina

ÚVOD

Učitel seznámí žáky s cílem hodiny: Dnes si rozeberete vámi získaná data z průzkumu, zhodnotíte je a pokusíte se zamyslet nad možnými řešeními, která stávající situaci zlepší.

HLAVNÍ ČÁST

Žáci si sednou v jednotlivých skupinách a prezentují získaná data.

- *Které místo je v obci bráno pozitivně a proč?*
- *Kde se necítili respondenti dobře a z jakého důvodu?*

Společně to zakreslují do jedné velké mapy pro celou třídu, opět používají pastelky, fixy a samolepící papírky a nezapomenou na legendu. Jakmile bude mapa hotová, žáci se zamyslí nad návrhy, které by mohly zmírnit či úplně odstranit negativní pocity v daných místech a společně to zapíší na tabuli.

ZÁVĚR

Reflexe projektu a skupinové práce

Každý žák anonymně vyplní autoevaluační tabulku, kterou si posléze učitel vybere a zaměří se při kontrole zejména na poslední otázku, protože ta je mířena jako zpětná vazba pro zadávajícího aktivit (učitele).

Autoevaluační tabulka pro jednotlivce (Žák zaškrtně vhodnou variantu.)

	Ano	Občas	Velmi málo
Navrhoval/a jsem ve skupině nápady?			
Naslouchal/a jsem ostatníma respektoval/a je?			
Dohol/a jsem se se skupinou a spolupracoval/a?			
Převzal/a jsem iniciativu, když bylo potřeba?			
Komunikoval/a jsem efektivně?			
Byla jsem pro skupinu přínosem?			
<p>Ve skupině byly mé nejsilnější straky?</p> <p>Abych byl/a ještě efektivnější, je třeba zlepšit?</p> <p>Co mi dala tato skupinová práce?</p> <p>Co mi bylo při zadání práce nejasné?</p>			

Ideálním zakončením těchto aktivit by bylo, kdyby se třída shodla na jednom návrhu, který by pomohl zlepšit pocity z nějakého konkrétního místa a tento návrh předložit představitelům obce. Pokud by tito zástupci obce byli vstřícní a měli zájem nad tímto šetřením debatovat nebo dokonce spolupracovat na zlepšení, přineslo by to žákům velmi cennou zkušenost o fungování obce, v níž jsou občany, žijí zde a vzdělávají se.

ZÁVĚR

V této práci jsem si kladla za úkol pracovat s tematickým celkem „Místo, kde žijeme“, který se objevuje v předmětu Občanská výchova na druhém stupni základní školy a je skryt pod tematickým celkem „Naše obec, region a kraj“.

V první části práce jsem podrobně rozebrala současné kurikulum RVP ZV, které předpokládá žákovu znalost o místě, regionu, v němž žije, ale závazné očekávané výstupy jí explicitně nesdělují. Ani doporučené učivo dostatečně nekoresponduje s výstupy a ty nepodporují občanskou angažovanost ani aktivní zapojení do komunitního života. Z mého zkoumání jasně vyplývá, že současné kurikulum se inspirovalo dřívějším, Obecná škola, ale ne v plné míře.

Další kapitola pojednávala o regionu. Podrobně jsem popsala regiony, jak je možné je definovat a klasifikovat, jak s nimi zachází státní správa České republiky i jakou spojitost má regionální rozvoj a regionální politika se strukturálními fondy Evropské unie.

Podrobné prostudování kurikulárních dokumentů a odborných informací z oblasti regionalistiky, regionálního rozvoje a politiky jsem propojila v didaktické analýze, která vedla k vytvoření didaktického materiálu. Jedná se o aktivity ve 13 vyučovacích hodinách, které na sebe navazují a podporují aktivní občanství a angažovanost v komunitě. Stěžejním cílem této práce bylo vytvořit didaktický materiál a případně doplnit chybějící očekávané výstupy RVP ZV, které napomohou žákům lépe pracovat se znalostmi a především je využívat v běžném životě.

Mnohé aktivity by bylo možné zařadit i mimo předmět Občanská výchova v 6. ročníku, pro který jsou primárně určeny. Především v rámci průřezových témat by mohly najít své uplatnění. Pro hodnocení aktivit bych zvolila hodnocení slovní, které by mělo obsahovat zpětnou vazbu na dílčí aspekty celkového výkonu, jelikož tyto aktivity nejsou primárně zaměřeny jen na znalosti, ale především na schopnosti a dovednosti, které vedou žáka k pokroku a mají ho motivovat k aktivnímu zájmu o komunitu.

Ve své budoucí praxi bych se chtěla tématu dále věnovat a hledat další možné postupy, jak žáky více zapojit do života v komunitě a podpořit aktivní občanství.

POUŽITÉ ZDROJE

HUDEČKOVÁ, Helena, LOŠTÁK Michal, ŠEVČÍKOVÁ, Adéla. *Regionalistika, regionální rozvoj a rozvoj venkova*. V Praze: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2013. ISBN 978-80-213-1413-9.

JÁČ, Ivan. *Jedinečnost obce v regionu*. Praha: Professional Publishing, 2010. ISBN 978-80-7431-038-6.

MATES, Pavel a René WOKOUN. *Malá encyklopedie regionalistiky a veřejné správy*. Praha: Prospektrum, 2001. Encyklopedie Diderot. ISBN 80-717-5100-6.

MIŠTĚRA, Ludvík. *Úvod do geografického poznávání regionu*. Plzeň: ZČU, 1996. ISBN 80-70-43-197-0.

Rámový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2017. [stažen 2017-09-15]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>

VAVRDOVÁ, Alena. *Didaktika vlastivědy*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2009. Encyklopedie Diderot. ISBN 978-80-244-2263-3

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. Praha: Nakladatelský dům OP, 1996. Encyklopedie Diderot. ISBN 80-858-4131-2.

Všeobecná encyklopedie ve čtyřech svazcích. Praha: Nakladatelský dům OP, 1996. Encyklopedie Diderot. ISBN 80-858-4131-2.

Vzdělávací program Občanská škola: pojetí občanské školy : učební osnovy občanské školy. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-717-8107-X.

WINTER, Jiří. *Základy regionálního výzkumu (malá oblast)*. Plzeň: ZČU, 1993. ISBN 80-7043-085-0.

ŽIŽKA, Miroslav. *Hospodářský rozvoj regionů: vymezení funkčních regionů, významné socioekonomické faktory, regionální odolnost a inovační intenzita*. Praha: Professional Publishing, 2013. ISBN 978-80-7431-131-4.

Internetové zdroje

ACARA (Australian Curriculum, Assessment and Reporting Authority). 2013. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: http://www.nap.edu.au/resources/NAP-CC_Y6_School_Assessment_2010_280911.pdf

General Capabilities in the Australian Curriculum. [cit. cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.australiancurriculum.edu.au/f-10-curriculum/general-capabilities/>

HIPKINS, R.: *Assessing Key Competencies: Why Would We? How Could We?* Ministry of Education New Zealand. 2007.[cit. 2018-04-13]. Dostupné z: www.learningmedia.co.nz

katastrální hranice - „jsou vektorové soubory vymezující území správních jednotek všech úrovní v rámci celé České republiky...“. [cit. 2018-04-1]. Dostupné z: [http://geoportal.cuzk.cz/\(S\(kyw3nny50tqatroke4ljogxo\)\)/Default.aspx?mode=TextMeta&text=dSady_hranice&side=dSady_hranice&head_tab=sekce-02-gp&menu=25](http://geoportal.cuzk.cz/(S(kyw3nny50tqatroke4ljogxo))/Default.aspx?mode=TextMeta&text=dSady_hranice&side=dSady_hranice&head_tab=sekce-02-gp&menu=25),

Komunální volby. [cit. 2018-04-10]. Dostupné z <http://politickymarketing.com/glossary/komunalni-volby>

Místa ve škole a místa veřejná. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z <http://www.obcankari.cz/edukacni-material-ja-obcan-samosprava>

National curriculum UK and assessment: information for schools. Guidance. [cit. 2018-04-13]. Dostupné z: <https://www.gov.uk/government/publications/national-curriculum-and-assessment-information-for-schools>.

Pocitová mapa okolí mého bydliště. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z [http://www.geografienasbavi.cz/files/files/korespondencni%20seminar/Zadani-ulohy_Pocitova-mapa-okoli-meho-bydliste\(1\).pdf](http://www.geografienasbavi.cz/files/files/korespondencni%20seminar/Zadani-ulohy_Pocitova-mapa-okoli-meho-bydliste(1).pdf)

Podpora regionů. [cit. 2018-02-09]. Dostupné z: <http://www.mmr.cz/cs/Regionalni-politika-a-cestovni-ruch/Podpora-regionu>

Přehled jednotek NUTS. [cit. 2017-08-25]. Dostupné z <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/nuts.asp>

Situace v obci. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z <http://www.obcankari.cz/edukacni-material-ja-obcan-samosprava>

Slepá mapa – kraje České republiky. [cit. 2018-04-16]. Dostupné z https://www.google.cz/search?q=slep%C3%A1+mapa+kraje+%C4%8Dr+test&tbm=isch&source=iu&ictx=1&fir=ZFob6jNxXCkR6M%253A%252Cz8571Ss4Tn7QXM%252C_&usg=__Kak7Saul3g_Z2Vp-06i_jREAYr4%3D&sa=X&ved=0ahUKEwiphveBxL7aAhUPaVAKHd0zCQ4Q9QEIPTAD#imgsrc=8GkATJ_8XX0zpM:

Správní uspořádání ČR – orgány územního plánování. [cit. 2017-08-25]. Dostupné z <http://portal.uur.cz/spravni-usporadani-cr-organy-uzemniho-planovani/nuts.asp>

Statutární města v České republice. [cit. 2018-04-04]. Dostupné z: <https://www.kr-vysocina.cz/statutarni-mesta-v-ceske-republice-dle-kraju/g-23624>

Strategie regionálního rozvoje ČR. [cit. 2018-02-09]. http://www.mmr.cz/getmedia/8d2bd22a-eea0-4f85-8646-0d1e348af266/AP_SRR_17_18.pdf

Výsledky mezinárodního výzkumu ICCS – Občanská výchova. [cit. 2018-04-12]. Dostupné z <http://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/vysledky-mezinarodniho-vyzkumu-iccs-obcanska-vychova>